

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра міжнародного публічного права

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ
СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ СПОЖИВЦІВ ПОСТАЧАЛЬНИКІВ ПОСЛУГ
ПЛАТФОРМ СПІЛЬНОЇ УЧАСТІ**

Студентки 2 курсу, 12м групи,
спеціальності «Міжнародне право» _____

Фурси Катерини
Олександрівни

Науковий керівник
к.ю.н., доц.каф. _____

Альонкін Олексій
Анатолійович

Керівник освітньо-професійної програми
д.ю.н., доцент _____

Дешко
Людмила Миколаївна

Київ 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ПОСТАЧАЛЬНИКІВ ПОСЛУГ ПЛАТФОРМ СПІЛЬНОЇ УЧАСТІ: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ Й ПРИКЛАДНІ ОСНОВИ.....	8
1.1. Соціальні права постачальників послуг платформ спільної участі як об'єкт правового захисту	8
1.2. Нормативна природа і межі здійснення соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі.....	20
1.3. Інститут захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі у міжнародному праві	26
РОЗДІЛ 2. МІЖНАРОДНО - ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ І КОНВЕНЦІЙНО-ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ...	38
2.1. Міжнародно-правова регламентація соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі.....	38
2.2. Конвенційно-інституціональні механізми захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі	43
РОЗДІЛ 3. МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ПОСТАЧАЛЬНИКІВ ПОСЛУГ ПЛАТФОРМ СПІЛЬНОЇ УЧАСТІ І НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО.....	54
3.1. Національно-правові моделі захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі.....	54
3.2. Правове забезпечення реалізації і захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі в законодавстві України ..	68
3.3. Впровадження міжнародно-правових стандартів захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі до правової системи України	76
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	90

ВСТУП

Актуальність теми магістерської роботи. Сучасний стан суспільного розвитку характеризується проголошенням прав людини. В теперішній час в світі не існує більш значної і, разом з тим, болісно реалізованої на практиці ідеї, ніж права і свободи людини. Виключна важливість прав і свобод людини і громадянина визначається їх природністю і невід'ємністю. Здійснення чи порушення і обмежування прав і свобод суттєво впливають на духовний розвиток як суспільства в цілому, так і кожної окремої особи.

На даному етапі розвитку спостерігається надзвичайно стрімкий розвиток такого явища як платформи спільної участі (інша назва – економіка спільної участі, економіка спільного споживання). Базується вона на платформах спільної участі – спільному використанні товарів і послуг, а не на володінні ними. Платформа спільної участі дозволяє виступати одночасно і споживачем, і виробником, а також користуватися можливим фінансовим прибутком від виробленої споживчої цінності.

В Україні ж явище платформ спільної участі, поки що, досить нове і тільки починає досліджуватись науковцями. Тому набуває актуальності питання щодо розгляду того, як працює та регулюється діяльність платформ спільної участі в Україні та у світі. Окремо необхідно наголосити на важливості дослідження проблематики правового захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі, оскільки проблема прав і свобод людини, зокрема, соціальних, перебуває в центрі уваги теоретиків і практиків юридичної науки, адже саме соціальні права декларують права людини на працю, гідний рівень життя та соціальне забезпечення, що особливо актуально в умовах глобалізації.

Соціальні права людини становлять собою особливу групу прав. Їх реалізація та забезпечення тісно пов'язано зі встановленням гармонізації відносин між державою та суспільством. Понятійний апарат соціальних прав людини використовується в повсякденному житті на кожному кроці.

Реалізація людиною соціальних прав забезпечує повноцінне її функціонування в суспільстві.

Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 року, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 року, Європейська Соціальна Хартія від 03.05.1996 року, Міжнародний Пакт про економічні, соціальні та культурні права від 16.12.1966 року, а також, Конституція України від 28.06.1996 року визначили досить широкий перелік соціальних прав, чим створили своєрідні стандарти в галузі прав людини. Втім, у правотворчій та правозастосовній діяльності продовжують існувати застарілі, стереотипні підходи до розуміння сутності та природи соціальних прав. Тому настанови вищезазначених актів потребують розкриття змісту та їх реалізації на рівні конкретних прикладних конструкцій.

У сучасних умовах життєдіяльності демократичного суспільства є всі підстави говорити про тенденцію до зменшення ролі держави в житті індивіда та перенесення відповідальності за його власний добробут на плечі самого ж індивіда. Отже, існує потреба у пошуку реальних шляхів вирішення такої проблеми.

Теоретична основа дослідження магістерської роботи. Сьогодні явище платформ спільної участі, їх розвиток та регулювання цікавить багатьох науковців. Платформи спільної участі стають предметом наукових дискусій і однією з важливих тематик для наукових досліджень. Свої роботи платформам спільної участі присвятили науковці, а саме:

Р. Ботсман, Р.Роджерс, Б. Волш, Ф. Маззелла, М. Спенс, Д. Прабху, Г. Левіс та ін. Проте, з позиції юридичної науки, це питання залишається недослідженим. Можна говорити лише про незначну кількість наукових публікацій, присвячених аналізу сучасної політики Європейського Союзу щодо розвитку економіки спільної участі, зокрема, дане питання досліджує О. Рудік.

Досліджуючи проблематику захист соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі ми спиралися на наукові праці у галузі захисту прав людини. Зокрема, використовувалися наукові доробки таких

вчених, як: З. Бортновська, С. Головатий, О. Горова, М. Гуренко, С. Гусарев, Л. Заблоцька, А. Заєць, Н. Карпачова, А. Колодій, М. Козюбра, В.Копейчиков, С. Лисенков, О. Майданик, О. Марцеляк, А. Мацко, О.Негодченко, А. Олійник, В. Опришко, М. Орзіх, П. Рабінович, О.Святоцький, В. Сіренко, О. Скакун, В. Погорілко, А. Таранов, І. Тімченко, Ю. Тодика, О. Фрицький, В. Шилінгов, Н. Шукліна, М. Цвік та ін.

Об'єктом дослідження магістерської роботи є суспільні відносини, що складаються у сфері захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі.

Предметом дослідження магістерської роботи є міжнародно-правове регулювання захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі.

Метою дослідження магістерської роботи є аналіз основних понять і положень теорії прав і свобод людини, розгляд соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі, їх регулювання в законодавстві України та в міжнародно-правових актах, дослідження проблеми їх захисту, а також формулювання висновків та рекомендацій щодо удосконалення реалізації та захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі в Україні.

Досягнення цієї мети вимагало вирішення таких **завдань**:

- розглянути соціальні права постачальників послуг платформ спільної участі як об'єкт правового захисту;
- визначити нормативну природу і межі здійснення соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі;
- дослідити інститут захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі у міжнародному праві;
- здійснити аналіз міжнародно-правової регламентації соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі;
- дослідити конвенційно-інституціональні механізми захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі;

- розглянути національно-правові моделі захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі;
- дослідити правове забезпечення реалізації і захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі в законодавстві України;
- проаналізувати впровадження міжнародно-правових стандартів захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі до правової системи України.

Методи дослідження. Методологічними засадами проведеного дослідження є фундаментальні положення теорії права, осмислення сучасних ідей та поглядів, що стосуються предмета дослідження, наукові праці вчених-юристів, міжнародно-правові акти, Конституція та закони України, тощо.

В основу методології дослідження покладені загальнотеоретичні принципи та підходи щодо визначення сутності основних соціальних прав і свобод людини. З цією метою використовується ціннісний підхід, який засновується на необхідності отримання не тільки наукової, а і ціннісної інформації про об'єкт дослідження. Для досягнення наукової об'єктивності результатів використовується увесь комплекс методів досліджень. Серед філософських методів – це, насамперед, принцип об'єктивності що розглянули в (п.п. 1.1., 1.3., 2.1.). Серед загальнонаукових методів використовувались структурно-функціональний та порівняльно-ретроспективний, які дозволили розглянути систему соціальних прав та свобод та їх місце в загальній системі прав і свобод в Україні, проаналізувати правову думку щодо прав і свобод людини в Україні та зарубіжних країнах (п.п. 2.1. - 2.3., 3.1., 3.2.). Застосування методів багатofакторності, моделювання і прогнозування дало можливість розробити пропозиції щодо вдосконалення законодавства, у т.ч. законодавства про соціальні права постачальників послуг платформ спільної участі (п.п. 3.2., 3.3.). За допомогою функціонального методу вдалось розкрити елементи механізму захисту соціальних прав та їх вплив на суспільні відносини (п.п. 2.1., 2.2.). Використання серед спеціальних методів формально-юридичного та

порівняльно-правового дало змогу проаналізувати систему законодавства України під кутом зору соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі та виробити пропозиції щодо його вдосконалення (п.п. 3.2., 3.3.). Використання аналізу та статистичних методів дозволило дослідити систему гарантій та ступінь реалізації соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі Україні (п.п. 2.3.).

Структура магістерської роботи визначена метою та завданнями дослідження. Вона містить вступ, три розділи, які структурно поділені на вісім підрозділів, висновки та список використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

Міжнародно-правовий захист соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі: загальнотеоретичні й прикладні основи

1.1. Соціальні права постачальників послуг платформ спільної участі як об'єкт правового захисту

У 2010 році журнал Time назвав економіку спільної участі однією з 10-ти ідей, які змінять світ [84]. Наразі ж вона розвивається з небувалою швидкістю, набуває нових форм, доповнюється новими функціями і можливостями.

Економіка спільної участі та платформи спільної участі (економіка спільної участі, шерингова економіка – з англ. to share – ділитися) – це нове поняття в економіці, яке формує нову модель споживання та швидкими темпами підкорює сучасний світ. Це нове економічне явище являє собою соціально-економічну систему, засновану на платформах спільної участі або спільному користуванні людськими та фізичними ресурсами [32]. Вона дає можливість створити надійні зв'язки між будь-якою кількістю людей, зменшити транзакційні витрати, час і відстань майже до нуля, створюючи комунікаційний простір, який миттєво доступний зі смартфона чи комп'ютера в будь-якому місці і в будь-який час [76]. Завдяки платформам спільної участі, що з'єднують величезну кількість однодумців, і дозволяють створювати довіру в режимі он-лайн, люди все частіше діляться товарами, знаннями, грошима, навичками, мережами, контентом та іншими споживчими цінностями. За допомогою таких платформ повертається здатність людей робити ще більш значний внесок у суспільство та економіку.

Платформи спільної участі створюють нові можливості для споживачів і підприємців. За умови належного ставлення до платформ спільної участі та заохочення їх розвитку вони можуть зробити істотний внесок у створення робочих місць та економічне зростання країн, зокрема, Європейських.

У доповіді, підготовленій 2013 р. групою аналітиків PricewaterhouseCoopers для Європейської комісії, автори визначають економіку спільної участі як таку, що об'єднує «компанії, які застосовують бізнес-моделі, які базуються на наданні доступу до чогось на ринках, які функціонують за принципом peer-to-peer». У цій моделі учасники-споживачі платять за право тимчасового використання (доступ) до ресурсу, який належить іншим учасникам (їх автори теж називають споживачами), тоді як компанія просто зводить тих і інших разом [32].

Транзакції у платформах спільної участі подібні до оренди або прокату, в яких один учасник платформи може за плату надати в користування свою машину, квартиру або будь-який інший об'єкт (предмет одягу, інструмент тощо) [82]. Для позначення цього процесу часто використовують поняття «ділитися» (яке і склало основу для назви цієї системи в англійській мові – sharing economy), однак директор Munk School of Global Affairs Дженіс Стайн вказує, що власники ресурсів насправді не діляться ними, а використовують їх у звичайній бізнесовій транзакції, отримуючи за це гроші [85].

Світовий та Європейський досвід свідчить, що нові бізнес-моделі, які базуються на інноваціях, мають значний потенціал сприяння зміцненню конкурентоспроможності та сталому зростанню економіки Європейського Союзу. Часом, успіх платформ спільної участі є серйозним викликом для існуючих операторів ринку та усталених бізнесових практик, однак, створюючи умови для надання послуг, ці платформи відкривають перед громадянами нові можливості щодо зайнятості, гнучкого графіку роботи та нових джерел доходу. Платформи спільної участі вигідні споживачам, оскільки створюють нові послуги, розширюють пропозицію і пропонують більш низькі ціни. Вони стимулюють спільне використання активів та ефективніше використання ресурсів.

Водночас у міру розвитку платформ спільної участі виникають питання стосовно застосування до них існуючих правових меж, розмитості встановлених ліній, які відділяють споживача від постачальника послуги,

працівника від самозайнятої особи або професійне надання послуг від непрофесійного. Це може призвести до виникнення невизначеності щодо чинних правил, особливо в поєднанні з фрагментацією регуляторної політики, спричиненою існуючими розбіжностями в регуляторних підходах на національному або місцевому рівнях. Усе це гальмує розвиток платформ спільної участі в Європейському Союзі і заважає повністю використати її потенціал.

Платформи спільної участі є результатом зіткнення між технологічними проривами і нестачею ресурсів, а також швидкою урбанізацією та демографічними зрушеннями. Ці зустрічні мегатренди формують нові бізнес-моделі, які роблять акцент на доступі до товарів і послуг, а не на їх власниках. На думку експертів, успіх бізнес-моделей сучасних платформ спільної участі, таких як «Kickstarter» (онлайн-сервіс з фінансування творчих проєктів за схемою краудфандингу), «Uber» (онлайн-сервіс з пошуку, виклику та оплати таксі або приватних водіїв) і «Airbnb» (он-лайн-сервіс з розміщення, пошуку та короткострокової оренди житла по всьому світі), є лише початком. Згідно з даними нещодавнього дослідження, проведеного компанією «Pricewaterhouse Coopers», п'ять основних секторів платформ спільної участі : укомплектування кадрів он-лайн, рівноправне фінансування, рівноправна здача житла в оренду, каршеринг–спільне використання легкових автомобілів, потокове мультимедіа (відео, музика, телебачення) – мають потенціал для збільшення глобальних доходів з близько 13 млрд. євро сьогодні до 300 млрд. євро до 2025 року. [85].

Визначальними факторами розвитку сучасних платформ спільної участі є технологічні, економічні та соціальні. Найважливішою рушійною силою платформ спільної участі є інтернет-технології, які забезпечують основу для розробки он-лайн-платформ та зв'язують їх з постачальниками послуг і покупцями. Інтернет-технології також частково визначають вид і спектр послуг, які можуть надаватися он-лайн. Поява і стрімке поширення мобільної мережі Інтернет значно розширило сферу використання он-лайн-

платформ спільної участі, збільшило кількість їх користувачів, стимулювало появу нових послуг. Подальше підвищення технологічного рівня стимулюватиме появу і розвиток інших форм платформ спільної участі в майбутньому і суттєво розширить спектр послуг, які надаватимуться на їх основі.

З погляду економіки, інтернет-технології допомогли зменшити витрати виходу на ринок індивідуальних постачальників послуг і скоротити витрати і час (неявні витрати), пов'язані зі спільним використанням матеріальних активів. Наприклад, використання інтернет-технологій зробило можливим розвиток он-лайн-майданчиків з оренди відносно недорогих товарів, таких як базова побутова техніка, на основі рівноправних відносин між фізичними особами («рівний – рівному»). Інтернет-технології також є основою для підвищення ефективності ринку, у тому числі ефективності розподілу ресурсів і зниження інформаційної асиметрії, що сприяє зростанню конкурентоспроможності та зниженню цін.

Вищий орган виконавчої влади Європейського Союзу - Європейська Комісія (European Commission) визначає економіку спільної участі як сукупність бізнес-моделей, де діють платформи спільної участі, що створюють відкритий ринок для тимчасового використання товарів або послуг, які часто надаються приватними особами. Зазначимо, що згідно статті 17 Договору про Європейський Союз Європейська Комісія має кілька функцій: розробляє середньострокові стратегії; розробляє законодавство і арбітраж в законодавчому процесі; представляє ЄС в торгових переговорах; розробляє правила і положення, наприклад, в політиці в області конкуренції; складає бюджет Європейського Союзу; і ретельно досліджує здійснення договорів і законодавства. З позиції Європейської Комісії економіка спільної участі включає в себе три категорії суб'єктів:

- 1) постачальників послуг, які спільно використовують активи, ресурси, час і навички (це можуть бути приватні особи, що пропонують послуги на

нерегулярній основі, або постачальники послуг, які діють на професійній основі);

2) споживачів цих послуг;

3) посередників, які з'єднують за допомогою он-лайн-платформ надавачів послуг з їх споживачами і полегшують операції між ними [69, р. 3; 2].

Основними суб'єктами платформ спільної участі виступають он-лайн-майданчики для обміну різноманітними споживчими цінностями. Такі платформи і формують ринок платформ спільної участі. Наразі перелік таких інтернет-платформ налічує сотні, якщо не тисячі проектів по всьому світу. Проте основну частку подібних проектів тримає саме Європа. Найбільша кількість європейських платформ спільної участі налічується на теренах Великобританії, Франції, Іспанії, Німеччини, Голландії, а також у Швеції, Польщі, Італії та Бельгії.

Операції спільної участі, як правило, не пов'язані зі зміною права власності і можуть здійснюватись як з метою отримання прибутку, так і на некомерційній основі. Сьогодні в межах платформ спільної участі в Європейському Союзі стрімко формуються і розростаються різноманітні бізнес-моделі, які докорінно змінюють спосіб надання і споживання певних видів послуг.

Розмір економіки спільної участі в Європейському Союзі поки що є невеликим, але вона швидко зростає, суттєво збільшивши свою частку ринку в деяких секторах економіки. У 2015 році валовий дохід спільних платформ і постачальників в Європейському Союзі оцінюється у 28 млрд .євро, а доходи п'яти ключових секторів економіки Європейського Союзу - готельний (короткострокова здача житла в оренду); пасажирський транспорт; побутові послуги; професійні та технічні послуги, спільне фінансування - зросли майже вдвічі (до 3,6 млрд. євро у 2015 році.) порівняно з попереднім роком і продовжують стрімко зростати з 2013 році. Прискорення зростання у 2015 році, пов'язано з тим, що великі платформи спільної участі зробили значні

інвестиції в розширення своїх європейських операцій. За оцінками деяких експертів, економіка спільної участі може додати в економіку Європейському Союзу від 160 до 572 млрд.євро, що відкриває перед новими підприємствами широкі можливості стосовно зміцнення своїх позицій на ринку, який швидко зростає [70, р. 2].

Найбільші платформи спільної участі в Європейському Союзі походять переважно із Сполучених Штатів Америки (наприклад, «Airbnb» та «Uber») і базуються в цій країні. Крім того, за винятком «BlaBlaCar», платформи спільної участі, які базуються на території Європейського Союзу (наприклад, «Wimdu», «9flats», «Gloveler»), підпадають під категорію малих підприємств. Це свідчить про те, що вони стикаються з проблемами як на етапі започаткування бізнесу, так і на етапі його розвитку (за підрахунками Європейської Комісії, на європейські платформи, у т.ч. ті, які є частиною економіки спільної участі, припадає лише 4 % загальної ринкової капіталізації найбільших світових платформ спільної участі).

Історія «Airbnb» розпочалася в 2007 році з того, що одному з її засновників не вистачало грошей, аби заплатити свою частку орендної плати за квартиру, яку він наймав разом із іншим засновником, тож обидва згодилися підзаробити, здаючи койкомісця туристам. Станом на середину 2013 року, для більше як 50 % тих, хто здає своє житло через «Airbnb», це здавання було допоміжним способом платити ренту [71]. Дані показують, що багато індивідуальних «постачальників» і інших компаній, які працюють за моделлю спільної участі, є соціально незахищеними, при цьому багато з них не платять податків [73; 20]. Директор Munk School of Global Affairs Дженіс Стайн робить із цього висновок, що «люди, які найбільше потребують сітки безпеки, яку надає держава, працюють у «сірій» економіці, яка робить меншій, ніж слід було би, внесок у податки, які потрібні державі для збереження тієї сітки соціальної безпеки», і вказує, що несплата податків підважує також здатність держави підтримувати у належному стані інфраструктуру громадського користування – ті ж дороги, якими їздять водії «Uber» [73].

Платформи спільної участі створюють передумови для більш ефективного використання тих продуктів, які надаються в оренду чи користування – наприклад, ресурсу автомобіля, власник якого може використати його не тільки для власних потреб, а й покрити потреби інших, тим самим позбавляючи їх необхідності купувати машину [9; 67]. Прикладом є сервіс Getaround. Оскільки загальний попит на автомобілі зменшиться, падіння продажів автомобілів призводитиме до втрати робочих місць в автомобільній галузі – втім, ці робочі місця відновлюються всередині самої платформи спільної участі; її «постачальники» до того ж вважають себе підприємцями, а деяким із них завдяки продажу своїх ресурсів удалося заробити початковий капітал для створення власного бізнесу [72].

Ефективніше використання ресурсів також має позитивний вплив на довкілля, позаяк, скажімо, якщо споживачі купують менше машин, то менше машин і відправляються на могильники [76; 67]. Перехід деяких виробників до моделі «продукту як послуги» (автопарки «BMW» і «Daimler»), які таким чином будуть відповідальні за кошт експлуатації своїх же продуктів, змусить їх до виробництва більш енергоефективних і надійних продуктів, що знов-таки матиме позитивний вплив на довкілля [67].

Порівняно з американськими платформами, які оперують у Сполучених Штатах Америки, європейські платформи, які оперують в Європейському Союзі, стикаються у своєму розвитку з рядом бар'єрів.

Європейська Комісія об'єднала ці бар'єри в три групи:

- 1) регуляторне середовище в Європейському Союзі є більш фрагментованим, ніж у Сполучених Штатах Америки, хоча відмінності в регуляторних підходах спостерігаються й між американськими містами;
- 2) середовище фінансових ресурсів Європейського Союзу є менш сприятливим, ніж у Сполучених Штатах Америки (у 2014 році, загальний обсяг фінансових ресурсів в Європейському Союзі становив 10,5 млрд. дол, а в Сполучених Штатах Америки - 52 млрд.дол тобто відповідно 12 % і 60 % від обсягу фінансових інвестицій);

3) існуючі між державами-членами Європейського Союзу культурні (у т.ч. мовні) відмінності, які неминуче впливають на підприємства з різноманітним контентом, що діють в економіці спільної участі [69, р. 9 - 10].

Інтерес споживачів до платформ спільної участі невпинно зростає, що підтверджується результатами консультацій з громадськістю та соціологічних опитувань. Так, опитування громадської думки, проведене «Eurobarometer» у березні 2016 року, показало, що 52 % громадян Європейського Союзу знають про послуги, які пропонуються платформами спільної участі, а 17 % респондентів скористались цими послугами принаймні один раз. Серед респондентів, які відвідали платформи спільної участі, майже одна третина надали послуги на них щонайменше один раз (32 %), це свідчить про те, що значна частина користувачів платформ може діяти як постачальники послуг. Близько одного з десяти опитаних пропонували свої послуги за допомогою платформ спільної участі лише один раз (9 %), два респонденти з десяти роблять це час від часу (18 %), а 5 % - є постачальниками послуг на регулярній основі [80, р. 1 - 2].

Дещо більше ніж чотири з десяти респондентів, які знають про платформи спільної участі (41 %), вважають, що однією з основних переваг цих платформ, порівняно з традиційною торгівлею товарами і послугами, є зручність організації доступу до послуг. До основних переваг платформ спільної участі респонденти також відносять: надання дешевших або безкоштовних послуг (33 %); можливість обміну товарами або послугами, замість того, щоб платити за них гроші (25 %); наявність нових або різноманітних послуг (24 %). Близько чотирьох з десяти респондентів, які чули про платформи спільної участі або відвідували їх, вважають, що одним із головних недоліків цього типу платформ є те, що споживачі не знають, хто відповідає за вирішення проблем з наданням послуги в разі їх виникнення (41 %). Більше ніж чверть опитаних (28 %) заявили, що взагалі не довіряють операціям, які здійснюються за допомогою мережі Інтернет, 27 % - не довіряють продавцям або постачальникам.

Недовіра споживачів до платформ спільної участі ґрунтується переважно на побоюваннях з приводу безпеки платежів та політики повернення коштів і відшкодування завданої шкоди [80, р. 3 - 4].

Повідомлення Європейської Комісії «Європейський порядок денний щодо економіки спільної участі» від 2.06. 2016 року. [69] має на меті, з одного боку, допомогти посилити переваги економіки, зокрема, платформ спільної участі, а з іншого – вирішити проблему невизначеності прав і обов'язків її учасників. Цей документ надає органам влади, операторам ринку та зацікавленим громадянам правові настанови та політичні орієнтири щодо забезпечення збалансованого і сталого розвитку платформ спільної участі, як це було проголошено в стратегії розвитку єдиного внутрішнього ринку Європейського Союзу [83, р. 3 - 4]. Ці настанови та орієнтири, які не мають обов'язкової юридичної сили, стосуються питань застосування чинного законодавства Європейського Союзу до платформ спільної участі та охоплюють ключові проблеми, з якими стикаються оператори ринку і органи влади. У повідомленні спеціально зазначається, що настанови та орієнтири розроблені без шкоди для ініціатив, які Європейська Комісія може прийняти в цій сфері в майбутньому, а також прерогатив Суду Європейського Союзу щодо тлумачення законодавства Європейського Союзу.

Економіка спільної участі створює нові можливості для працевлаштування постачальників послуг платформ спільної участі, створюючи доходи за межами традиційних трудових відносин, і це дозволяє їм працювати у більш гнучких умовах, надає можливості стати економічно активними, коли традиційні форми зайнятості не підходять або не є доступними для них. У той же час, більш гнучкі умови праці можуть бути не настільки ж регулярними або стабільними, як традиційні трудові відносини. Це може спричинити невизначеність щодо соціальних прав та рівня соціального захисту. Трудові відносини в контексті економіки спільної участі часто ґрунтуються на індивідуальних завданнях, що виконуються на

спеціальній основі, а не на завданнях, які регулярно виконуються в заздалегідь визначеному середовищі та терміни.

Фактично, платформи спільної участі є частиною великого структурного зрушення. Проте, на практиці усе більш розмитими стають межі між самозайнятими особами та найманими працівниками, збільшується тимчасова праця і неповний робочий день. Відповідно до європейської складової політики щодо соціальних прав, Європейська Комісія розпочала публічні консультації щодо того, як найкраще вирішувати потребу у збільшенні учасників платформ спільної участі на ринку праці, забезпечення чесних умов праці, адекватного та стійкого їх соціального захисту. Ця ініціатива в даний час підпадає під процес консультацій, в рамках якої Комісія прагне зібрати думки зацікавлених сторін щодо існуючого соціального аспис Європейського Союзу, майбутнього такої праці та охоплення схем соціального захисту.

Й хоча більшість трудового законодавства підпадає під національну компетенцію, Європейський Союз тим не менш розробляє певні мінімальні стандарти у сфері соціальної політики. Щоб забезпечити певну орієнтацію на те, як традиційна відмінність між самозайнятими особами та найманими працівниками застосовується в контексті економіки спільної участі, необхідно здійснювати аналіз умов, за яких існують трудові відносини відповідно до трудового законодавства Європейського Союзу.

Оскільки, загалом, трудове законодавство Європейського Союзу встановлює лише мінімальні стандарти та не охоплює всіх аспектів соціального законодавства, що застосовується до трудових відносин, держави-члени Європейського Союзу можуть у принципі встановлювати конкретні положення у своєму національному законодавстві, суб'єкти (учасники) платформ спільної участі рекомендують звертатися до національного законодавства про працю, яке застосовується в країні, де ця послуга надається.

Законодавство Європейського Союзу, яке гарантує права працівників, застосовується лише до осіб, які мають трудові відносини, тобто тих, хто вважається «найманими працівниками». Незважаючи на те, що держави-члени Європейського Союзу несуть відповідальність за прийняття рішення про те, хто повинен розглядатися як працівник у національному законодавчому порядку, Суд Європейського Союзу визначив поняття працівника з метою застосування законодавства Європейського Союзу. Це визначення в основному розроблялося в рамках вільного руху працівників. Європейський суд з прав людини заявив, що «найважливішою особливістю трудових правовідносин є те, що протягом певного періоду часу особа виконує роботу або надає послуги під контролем та під керівництвом іншої особи, за що отримує винагороду». Суд Європейського Союзу, зокрема, підтвердив, що це визначення також має використовуватися для визначення того, хто повинен розглядатися як працівник при застосуванні певних Директив Європейського Союзу у соціальній сфері.

Незалежно від того, існують або ні трудові відносини, цей факт необхідно встановлювати на основі оцінки кожної конкретної ситуації, беручи до уваги факти, що характеризують відносини між платформою та основним постачальником послуг, виконанням відповідних завдань, зокрема, в цілому за наступними трьома суттєвими критеріями:

- існування субординаційної ланки;
- характер роботи;
- наявність винагороди.

Для того, щоб критерій підпорядкування було встановлено, постачальник послуг повинен діяти під керівництвом спільної платформи, яка визначає вибір діяльності, винагороду та умови праці. Іншими словами, постачальник базової служби не має права самостійно вибирати, які послуги він надаватиме та діяти, наприклад, відповідно до договірних відносин, у які він вступив із спільною платформою. Якщо платформа спільної участі просто обробляє платіж, що зберігається користувачем, і передає її постачальнику

основної послуги, це не означає, що спільна платформа визначає винагороду. Існування підпорядкування не обов'язково залежить від фактичного здійснення управління або нагляду на постійній основі.

За характером робочого критерію, який повинен бути виконаний, постачальник основної послуги має здійснювати діяльність економічної цінності, яка є ефективною та справжньою, за виключенням послуг настільки малого масштабу, що їх можна вважати чисто індивідуальними та допоміжними. Національні суди сприйняли розбіжність підходів у визначенні того, що є індивідуальним та допоміжним, навіть у контексті традиційних трудових відносин. Існує поєднання використання порогових значень (години або заробітної плати) та спеціальних оцінок особливостей даної взаємодії. У контексті економіки спільної участі, де особи фактично надають суто індивідуальні та допоміжні послуги через спільні платформи, це свідчить про те, що такі особи не будуть кваліфіковані як працівники, хоча тимчасова робота, скорочений робочий час або низька продуктивність не можуть самі по собі виключати трудові відносини. У той же час, особи, які надають послуги, можуть бути або працівниками, або самозайнятими, оскільки фактична кваліфікація їх статусу є результатом комплексної перевірки всіх трьох критеріїв.

Критерій винагороди в першу чергу використовується для відокремлення само зайнятої особи від працівника. Таким чином, якщо постачальник не отримує будь-якої винагороди або отримує лише компенсацію витрат, понесених за його діяльність, критерій винагороди не буде виконаний.

Незважаючи на те, що зазначені вище критерії згадуються при застосуванні визначення Європейського Союзу працівників, суди в державах-членах, як правило, використовують аналогічний набір критеріїв, коли вони беруть на себе загальну оцінку відповідних трудових правовідносин у національному масштабі.

Для того, щоб допомогти людям повною мірою використовувати свій потенціал, збільшити участь на ринку праці та підвищити конкурентоспроможність, забезпечуючи при цьому чесні умови праці та адекватний та стійкий соціальний захист, держави-члени повинні:

- оцінити адекватність своїх національних правил зайнятості з урахуванням різних потреб найманих працівників та самозайнятих осіб у онлайн-просторі, а також інноваційного характеру спільних бізнес-моделей;
- надати керівництво щодо застосовності своїх національних правил зайнятості з урахуванням моделей праці постачальників послуг платформ спільної участі.

1.2. Нормативна природа і межі здійснення соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі

Платформи спільної участі виникли з розвитком комунікаційних технологій суспільства. Тобто платформи спільної участі у тій формі, в якій вони існують зараз, були породжені технологічним прогресом. Проте не слід ігнорувати той факт, що на їх появу вплинув ряд історичних передумов.

Загальновідомо, що явище платформ спільної участі бере початок ще з давніх часів. Наприклад, обмін кінями як засобами транспорту був дуже популярний серед лицарів та інших мандрівників, які звикли долати великі відстані. Варто було з'явитися вантажним кораблям, як їх почали наймати для перевезення прянощів та інших цінних товарів. А пункти прокату ковзанів згадуються ще з часів Вікторіанської Англії.

У Сполучених Штатах Америки після війни почалася епоха секонд-хендів і комісійних магазинів, до яких кожен міг віднести непотрібні речі, або там же придбати вже вживані. Речі для бідних почали збирати і віддавати бідним ще раніше, і тут головним організатором була церква. І в християнських, і в католицьких країнах кожен міг пожертвувати приходу

трохи грошей, старий одяг, іграшки тощо. Подібна практика є і досі популярною.

На початку ХХ століття набули поширення різноманітні фонди допомоги сиротам. Навіть з'явилися багаті меценати, які готові були оплатити освіту здібним дітям. Пізніше створили фонд Матері Терези [49], яка закликала заможних жителів країн переправляти кошти на поліпшення якості життя в найбільш бідних областях планети. Так у африканських дітей з'явився одяг з США та Німеччини, який роздавали безкоштовно на вулицях.

Не менш коротка історія і у платформ спільної участі їжі. Так, в довоєнний час в Європі і навіть за часів правління Гітлера в Німеччині існувала «зимова допомога бідним», в якості якої пропонувалася їжа або одяг. Зазвичай їжу готували прямо на вулиці у великих чанах, а бездомні ставали в черги і чекали безкоштовного супу та хліба. Та навіть у наші часи така практика не зникла. Наприклад, в Лос-Анджелесі кожен день працюють пункти видачі їжі бідним та бездомним. Люди, котрі не мають засобів для існування, часто підходять один до одного на вулиці, щоб дізнатися, де сьогодні їх годуватимуть. У тих країнах, де бездомним забезпечується регулярне харчування, набагато нижче відсоток розбою та алкоголізму серед таких людей.

Уже в наші часи почала існувати цікава традиція - «Підвішена кава» [9] (термін походить з італ. «un caffè sospeso»), яка зараз вже нікого не дивує. В кафе чи ресторані, де існує ця програма, відвідувач може оплатити страву або напій для когось іншого, хто відвідає заклад пізніше. Дана програма є навіть не благодійною. Вона дає можливість відвідувачам закладів ділитися, робити людям несподівану приємність (якщо це чай або кава), або навіть виручати – якщо це хліб у кіоску або салат в їдальні.

Отже, як бачимо, ідея платформ спільної участі розвивається з самого початку становлення цивілізації, якщо не раніше. Та що ж саме змушує говорити про платформи спільної участі як про досить нове явище, хоча він в різних формах існує безліч століть? Звичайно, що єдність концепції. Тепер

всі форми платформ спільної участі з'єднані в одну систему, котра, разом з тим, підкріплена новітніми комунікаційними технологіями.

Сучасна ж концепція платформ спільної участі була сформована Р.Ботсман та Р. Роджерс у 2010 році, співавторами книги «What's Mine Is Yours: Rise Of Collaborative Consumption» (з англ. - «Наступ епохи спільного споживання») [72]. Основа цієї концепції сучасних платформ спільної участі формується на таких постулатах:

1) Економія часу та ресурсів (приклад: не потрібно купувати авто, аби раз на місяць виїхати за місто).

2) Вигода (приклад: надання житла в оренду знижує витрати на його утримання).

3) Раціональне споживання (приклад: оптимальне користування транспортом знижує шкідливі викиди).

4) Довіра. Соціальний ефект від платформ спільної участі сприяє збільшенню загального рівня довіри у суспільстві. Загальна ж ідеологія платформ спільної участі якнайкраще ілюструється принципом «win-win», коли від взаємодії виграють обидві сторони. Довіра – це фундамент, на якому будуються платформи спільної участі. Головний же «будівельний матеріал» – репутація, яка в свою чергу вибудовується по «цеглинках».

5) Використання комунікаційних технологій. Комунікації в даному випадку розглядаються як ключовий драйвер платформ спільної участі. Адже популярність платформ спільної участі обумовлена саме розвитком комунікаційних технологій. Доступність мобільного зв'язку та Інтернету є одним з ключових драйверів платформ спільної участі. За даними Міжнародного Союзу Зв'язку [78], на сьогоднішній день Інтернет доступний майже 50% жителів планети. Станом на 2017 рік кількість користувачів мережі Інтернет налічує понад 3,5 млрд. користувачів. А також спостерігається закономірне зростання числа прихильників використання мобільних додатків [30].

При цьому розвиток платформ спільної участі на сучасному етапі існування відбувається завдяки чотирьом рушійним силам [72], а саме:

- 1) пірингові (тобто такі, що базуються на рівності всіх учасників) соціальні мережі та технології реального часу радикально змінили поведінку величезної кількості людей;
- 2) світова економічна криза змусила відмовлятися від бездумного споживання;
- 3) екологічні проблеми все більше впливають на економіку та повсякденне життя;
- 4) «відроджена віра у важливість спільнот і переосмислення того, що насправді означають слова «друг» та «сусіди». Інакше кажучи, люди стали більше довіряти одне одному і частіше допомагати ближньому.

Прихильники платформ спільної участі переконані, що в цьому десятиріччі зазначені чотири рушійні сили діють співнаправлено. Тому цивілізація переживає революційний перехід від гіперспоживання, характерного для ХХ століття, до тенденції ХХІ століття – спільного споживання.

Інтернет-технології змінили звичний спосіб обміну товарами та послугами. Якщо раніше ринок пасажирських перевезень був заповнений виключно компаніями-перевізниками, що здійснювали свою діяльність на професійній основі, зараз же більше приватних осіб-перевізників пропонують свої послуги через такі сервіси, як UBER, BlaBlaCar та Uklon. Критики стверджують, що компанії, які працюють у рамках платформ спільної участі економлять на сплаті податків, не дотримуються вимог законодавства про працю та санітарних норм, демпінгують в ціновій політиці та створюють недобросовісну конкуренцію.

Організація економічного співробітництва та розвитку пропонує наступне визначення «економіки спільної участі»: це платформа, що надає змогу сторонам надавати послуги на тимчасовій основі керуючись принципом рівності. Водночас Європейська комісія пояснює даний феномен,

як бізнес-модель де сторони співпрацюють за допомогою он-лайн-платформ, які створюють відкритий ринок попиту і пропозицій, де приватні особи купують і продають послуги, що надаються в короткостроковій перспективі.

Серед компаній, що працюють у рамках платформ спільної участі в Україні вже представлені UBER, BlaBlaCar та Uklon, що діють на ринку таксомоторних перевезень, які в Україні можна назвати найбільш хаотичним і найменш врегульованим. За даними Міністерства інфраструктури України, близько 85% учасників ринку таксомоторних перевезень в Україні (за даними Торгово-промислової палати України 95-99%) здійснюють свою діяльність поза законом [72, 78].

У країнах-членах Європейського Союзу подібна бізнес-модель викликає чимало запитань. Так, Європейський Парламент ухвалив резолюцію, якою закликав Європейську Комісію урегулювати діяльність компаній, що діють у рамках платформ спільної участі, з метою їх повного та належного оподаткування [78].

Втім, оскільки нерегульована та часто неоподатковувана діяльність підвищує економічний тиск, перекладаючи певний кошт, спричинений «розпорощеними постачальниками», на інших суб'єктів, співдиректор Centre for Economic and Policy Research Д. Бейкер вважає, що підсумковий результат діяльності платформ спільної участі для економіки загалом є негативним [9].

Проте, ідея платформ спільної участі змушує переглянути і переосмислити існуючі цінності «суспільства споживання». Раціональне використання речей, замість бездумного володіння, особливо актуальне в контексті турботи про навколишнє середовище і всезростаючої необхідності дбайливого ставлення до обмежених ресурсів. Нова філософія споживання ідеально вписується в концепцію свободи (від обставин, грошей, кордонів), створюючи при цьому відчуття спільності, причетності, доброзичливості один до одного.

Щодо правової природи та меж здійснення соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі, необхідно вказати, що ці

поняття, як і поняття працевлаштування та роботи з появою економіки спільної участі почали розмиватися. Новому світові колективного капіталізму потрібні нові визначення. Майбутнє настало раніше, ніж з'явилася законодавча база для нього. За оцінкою компаній Emergent Research і Intuit, тільки в Сполучених Штатах Америки вже є 3 млн. чоловік, що працюють за моделлю «Під запит». І їх кількість виросте як мінімум до 7млн. вже до 2020 року.

Економіка спільної участі призведе до трансформації тих форм праці, які сьогодні використовуються в державному і приватному секторі. Зокрема, зміни можуть відбуватися в напрямку офшорингу і аутсорсингу. Компанії давно використовують цю практику, задіюючи робочу силу в інших країнах, щоб знизити витрати і отримати доступ до пулу нових талантів. Виміряти масштаб цього явища буває непросто, адже іноді мова йде не про роботу на повний день, а про аутсорсинг лише окремих ділянок діяльності та завдань [72].

Платформи відкривають нові можливості для аутсорсингу, дозволяючи доручити комусь окремі частини роботи різної складності і обсягу. Сьогодні ми все частіше спостерігаємо аутсорсинг не тільки виробництва, а й послуг. І в майбутньому цей процес стане ще помітніше. Ми рухаємося до економіки, де значна частка робіт буде розділена на частини. Їх виконуватимуть люди з різних країн в своє вільний час або через онлайн-платформи.

Багато послуги надаватимуть фрілансери, які представлені на декількох платформах, або так звані генералісти - люди, які є фахівцями в декількох сферах одночасно.

У другій половині ХХ століття більшість жителів розвинених країн працювали повний день на одному місці. Втратити роботу для них означало сидіти без діла до тих пір, поки не знайдуть нову. В сьогоднішніх умовах між повним працевлаштуванням і безробіттям є маса проміжних варіантів: мікропідприємництво, фріланс, поодинокі замовлення і т. ін. Компаніям, організаціям місцевого самоврядування і державним інституціям необхідно

усвідомлювати, як змінює світ економіка спільної участі. І рухатися в ногу з цим трендом, замість того щоб намагатися його загальмувати. Зрештою, колективний капіталізм відкриває чимало можливостей і здатний стати тим фактором, який допоможе вам реалізувати свій потенціал цілком.

1.3. Інститут захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі у міжнародному праві

Ключовими питаннями, які розглядаються в повідомленні Європейської Комісії у зв'язку з розвитком платформ спільної участі і захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі, є: доступ до ринку, захист споживачів, зайнятість, оподаткування, відповідальність. Розглянемо їх більш детально.

1) Доступ до ринку. Відповідно до законодавства Європейського Союзу постачальники послуг підпадають під дію вимог доступу до ринку (надання дозволів або ліцензій) лише за умови, що ці вимоги є недискримінаційними, обґрунтованими і пропорційними для досягнення чітко визначених цілей публічної політики. Абсолютні заборони і кількісні обмеження мають використовуватись тільки як крайній захід. Така регуляторна політика застосовується як до постачальників послуг платформ спільної участі, так і до постачальників традиційних послуг.

Відповідно до директиви Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу щодо електронної комерції від 8.06. 2000 року. [74] вимоги щодо доступу до ринку можуть висуватись до он-лайн-платформ лише у виняткових випадках. Застосовуючи вимоги щодо доступу до ринків, держави-члени Європейського Союзу мають враховувати специфічні риси платформ спільної участі, не віддаючи переваги жодній з існуючих бізнес-моделей. Вони мають розрізняти, зокрема:

- між платформами спільної участі, які забезпечують надання базових послуг, і тими, що є лише посередниками;

- між приватними особами, що пропонують послуги несистематично, і постачальниками послуг, які діють на професійній основі.

Законодавство Європейського Союзу не встановлює точку відліку, коли індивідуальне надання послуг на нерегулярній основі стає професійним у межах платформ спільної участі. Проте деякі держави-члени Європейського Союзу встановили граничні значення, для того щоб розрізнити громадянина, який надає послуги на нерегулярній основі, і постачальника послуг, який діє на професійній основі. Ці граничні значення часто розробляються для кожного конкретного сектору з урахуванням частоти надання послуги і величини доходу, який вона генерує. Наприклад, у готельному секторі дозволяють короткострокову оренду і послуги спільного використання житла без отримання попередніх дозволів або реєстраційних вимог, у разі якщо послуги надаються певну кількість днів на рік (скажімо, максимум 30 або 60 днів). Інші міста розрізняють основне місце проживання громадянина та іншу власність, виходячи з припущення, що основне місце проживання громадянина може бути орендованим лише на нерегулярній основі.

2) Захист інтересів користувачів. Європейська Комісія наголошує на тому, що держави-члени мають прагнути до збалансованого підходу, який би, з одного боку, забезпечив високий рівень захисту користувачів від недобросовісної комерційної практики, а з іншого – дозволив уникнути нав'язування непропорційних зобов'язань на приватних осіб, які не є комерсантами, але надають послуги на нерегулярній основі. Законодавство Європейського Союзу щодо захисту прав споживачів застосовується, коли платформи і постачальники послуг діють як комерсанти (тобто коли їх дії пов'язані з їхнім бізнесом). Комерційний статус встановлюється лише на індивідуальній основі з урахуванням таких факторів, як частота надання послуг, наявність мотиву отримання прибутку або рівень обороту. Згідно із законодавством Європейського Союзу комерсантом є особа, «яка діє в цілях, що стосуються його торгівлі, бізнесу, ремесла чи професії», а споживачем -

особа, яка діє «за межами своєї торгівлі, бізнесу, ремесла чи професії» [69, р. 9].

Фізичні особи, які пропонують свої послуги лише на нерегулярній основі, мають найменше шансів бути визначеними як комерсанти. Законодавство Європейського Союзу розглядає операції між споживачем і комерсантом та не охоплює операції між споживачами.

Проте діяльність платформ спільної участі розмиває кордони між споживачами і комерсантами, оскільки багато людей також надають послуги. Комерсанти мають гарантувати, що вони не вводять в оману користувачів своїх послуг, надаючи необхідну інформацію і поважаючи вимоги прозорості та професійної доброчесності. У травні 2016 року. Комісія представила оновлену директиву «Керівні настанови щодо недобросовісної комерційної практики». Крім того, для підвищення довіри споживачів Європейська Комісія рекомендувала використовувати он-лайн-механізми довіри, такі як знаки якості.

3) Зайнятість. Гарантії законодавства Європейського Союзу щодо прав працівників поширюються лише на тих осіб, які знаходяться у відносинах найму, тобто які вважаються «працівниками». Держави-члени Європейського Союзу самостійно вирішують питання, хто вважається працівником в їх національному правовому порядку. На Європейському рівні Суд Європейського Союзу визначив поняття «працівник» для цілей застосування законодавства Європейського Союзу, зокрема для забезпечення вільного пересування працівників та імплементації директив у сфері соціального захисту. Суд Європейського Союзу зазначив, що працівником є будь-яка особа, яка під керівництвом іншої особи виконує реальну та ефективну роботу, за яку вона отримує певну винагороду [79, р. 4].

У контексті діяльності платформ спільної участі сформульоване Судом Європейського Союзу визначення працівника базується на трьох основних критеріях встановлення наявності трудових відносин: 1) чи діє він під керівництвом платформи (тобто платформа визначає вибір діяльності,

винагороду та умови праці); 2) яким є характер роботи (наприклад, справжній, ефективний і регулярний); 3) чи оплачуватиметься робота [70, р. 12 - 13]. Однак держави-члени Європейського Союзу визначають статус відповідно до національних правил і можуть розширювати визначення працівника на ситуації, які не підпадають під визначення Європейського Союзу. Наявність трудових відносин має встановлюватись в кожному конкретному випадку на основі зазначених вище трьох критеріїв. Повідомлення Європейської Комісії містить орієнтири, які держави-члени можуть використати, приймаючи рішення щодо того, коли люди, які надають послуги в рамках платформи спільної участі, вважатимуться працівниками цієї платформи (відношення підпорядкування до платформи, характер роботи, винагорода).

Трудове законодавство Європейського Союзу застосовується до людей, які перебувають у трудових відносинах. У разі наявності таких відносин трудове і соціальне законодавство Європейського Союзу встановлює мінімальні стандарти, які включають в себе: вимоги з охорони здоров'я і безпеки, зокрема обмеження робочого часу; право на щорічну відпустку, щоденний і щотижневий відпочинок; захист у разі роботи в нічний час; інформація про індивідуальні умови праці; заборона дискримінації працівників нестандартних форм зайнятості (наприклад, неповний робочий день, строковий договір або зайнятість у тимчасових установах); захист у разі неплатоспроможності роботодавця, колективних звільнень, передачі підприємств або транскордонних злиттів.

Європейська Комісія закликає держави-члени Європейського Союзу оцінити, наскільки їх національні правила працевлаштування є адекватними для різних потреб працівників і самозайнятих осіб платформ спільної участі, а також для новаторського характеру бізнес-моделей спільної участі. Держави-члени мають також дати керівні настанови стосовно національних правил зайнятості, які застосовуються до постачальників послуг платформ спільної участі.

4) Оподаткування. Постачальники послуг платформ спільної участі мають платити податки так само як й інші учасники економічної діяльності. Відповідні податки включають у себе податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток і додану вартість. Оскільки збір податків є національною компетенцією держав-членів Європейського Союзу, державні органи мають прагнути забезпечити більш чітку інформацію про оподаткування учасників платформ спільної участі. Європейська Комісія вважає, що держави-члени мають застосовувати функціонально аналогічні податкові зобов'язання для підприємств, які надають порівнянні послуги в межах їх територій, і зробити подальші кроки щодо зменшення адміністративного тягаря, пов'язаного зі збором податків. Європейська Комісія рекомендує державам-членам налагодити тісну співпрацю між національними податковими органами та платформами спільної участі (наприклад, для поліпшення дотримання податкового законодавства і збирання податків), оскільки вони можуть допомогти забезпечити прозорість економічної діяльності, що підлягає оподаткуванню. Європейська Комісія пропонує державам-членам зробити оцінювання своїх податкових правил, щоб створити рівні умови для бізнесу шляхом забезпечення порівнянного рівня послуг у межах національних територій [69, р. 14 - 15].

У повідомленні Європейської Комісії зазначається, що з погляду стягнення ПДВ немає жодних підстав ставитись до платформ спільної участі інакше, ніж до традиційних послуг. Однак на практиці можуть виникнути труднощі під час оцінки зобов'язань зі сплати ПДВ постачальниками послуг платформ спільної участі. Крім того, багато постачальників послуг платформ спільної участі не будуть зобов'язані сплачувати ПДВ, оскільки їх річний оборот буде нижчим за поріг реєстрації. Європейська Комісія працює над декількома ініціативами з метою зміцнення потенціалу податкових адміністрацій і сприяння транскордонній діяльності в межах плану дій щодо ПДВ [81]. Ці ініціативи стосуються розширення дії системи «єдиного вікна» сплати ПДВ для електронних послуг на поставку товарів, започаткування

пілотного проекту щодо поліпшення співпраці між податковими адміністраціями держав-членів, а також публікації керівних настанов з питань співробітництва між податковими органами і підприємствами у сфері електронної комерції [69, р. 15].

5) Відповідальність. Національні правила держав-членів Європейського Союзу щодо відповідальності застосовуються до платформ спільної участі, наприклад, у зв'язку з поганим виконанням контрактів або порушенням умов договору. Водночас законодавство Європейського Союзу (зокрема, Директива 2000/31/ Європейського Союзу Європейського парламенту та Ради «Про деякі правові аспекти інформаційних послуг, зокрема, електронної комерції, на внутрішньому ринку» («Директива про електронну комерцію») від 8.06. 2000 року) передбачає, що он-лайн-платформи за певних обставин можуть бути звільнені від відповідальності за інформацію, яку вони зберігають. Питання відповідальності платформи має вирішуватись у кожному конкретному випадку, залежно від послуг, що нею надаються. Платформа спільної участі може бути звільнена від відповідальності посередника якщо: послуги, що надаються, мають технічний, автоматичний і пасивний характер; платформа не має відомостей про незаконну інформацію, що зберігається на її веб-сторінці, або після того, як це стає відомо, вона швидко видаляє цю інформацію або забороняє доступ до неї.

Згідно зі ст. 15(1) Директиви про електронну комерцію від 8.06.2000року, держави-члени Європейського Союзу не можуть зобов'язати платформи, за умови, що вони надають послуги хостингу, здійснювати загальний контроль або активно виявляти факти чи обставини, що вказують на незаконну діяльність [74, р. 13]. Платформи спільної участі можуть добровільно перевіряти ідентифікаційні дані постачальників або якість послуг, які вони надають. Однак це не може за умовчужанням розглядатись як свідчення активної ролі платформи спільної участі. Той факт, що платформа спільної участі добровільно перевіряє постачальників, які пропонують послуги на її основі, а також пропонує допоміжні види

діяльності, такі як платіжні засоби або рейтингові послуги, не означає автоматично, що платформа не може більше розраховувати на звільнення від відповідальності за послуги хостингу, які вона надає. Однак платформи спільної участі не звільняються від відповідальності за будь-які послуги, які вони самі пропонують, зокрема платіжні послуги. Європейська Комісія закликає платформи спільної участі продовжувати добровільні зусилля щодо боротьби з незаконним контентом в мережі Інтернет та підвищувати довіру споживачів до себе. У повідомленні Європейської Комісії щодо он-лайн-платформ та єдиного цифрового ринку Європейського Союзу зазначається, що збереження існуючого режиму відповідальності посередників має вирішальне значення для подальшого розвитку цифрової економіки в Європейському Союзі [77, р. 8].

Проаналізувавши досвід держав-членів щодо розвитку платформ спільної участі, Європейська Комісія виділила ряд передових практик, а саме: встановлення граничних значень для розрізнення окремих громадян, які надають послуги на нерегулярній основі, та професійних провайдерів послуг; співпраця з платформами спільної участі з питань ведення обліку економічної активності з метою полегшення і поліпшення збору податків з урахуванням вимог законодавства про захист персональних даних; надання рекомендацій новим бізнес-моделям щодо застосування правил у сфері зайнятості та вимог стосовно доступу на ринок; відсутність вимоги попереднього отримання дозволів для короткострокової оренди первинного житла; перегляд кількісних обмежень у секторі транспорту та полегшення доступу до ринків усіх операторів [70].

Повідомлення Європейської Комісії містить рекомендації про те, як застосовувати чинне законодавство Європейського Союзу до платформ спільної участі, буде спрямовувати Європейську Комісію у виконанні нею функції «охоронця» установчих договорів Європейського Союзу, у тому числі перед Судом Європейського Союзу. Ці рекомендації розроблені без шкоди для ініціатив, які Європейська Комісія може запровадити в цій сфері в

майбутньому і прерогатив Суду Європейського Союзу щодо тлумачення законодавства Європейського Союзу. Європейська Комісія також розробила рекомендації щодо політики для держав-членів Європейського Союзу і пропонує їм переглянути і за необхідності зменшити обмеження, у тому числі вимоги щодо ліцензування та відповідності. Європейська Комісія надаватиме підтримку державам-членам Європейського Союзу і зацікавленим сторонам у здійсненні керівних настанов та рекомендацій щодо політики, які містяться в повідомленні, і братиме участь у регулярному діалозі з ними, а також з Європейським Парламентом і Радою.

З огляду на динамічну і мінливу природу економіки спільної участі, Європейська Комісія має намір створити механізм моніторингу, який охоплюватиме як регуляторне середовище, що розвивається, так і економічну та ділову активність. Моніторинг буде націлений на відстеження динаміки цін і якості послуг, а також виявлення можливих перешкод і проблем, зокрема спричинених існуючими розбіжностями в національних правилах або регуляторними прогалинами. Засоби моніторингу включатимуть: періодичні огляди використання споживачами і бізнесом платформ спільної участі; постійне відображення та систематизацію змін у регуляторній політиці держав-членів; діалог із зацікавленими сторонами в рамках Форуму єдиного внутрішнього ринку (серії зустрічей учасників ринку впродовж року з метою оцінювання стану ринку та відповідної політики, моніторингу імплементації «Акта щодо єдиного внутрішнього ринку» та його впливу на низовий рівень), зокрема двічі на рік на форумах для оцінки розвитку платформ спільної участі на місцях і виявлення передової практики; включення результатів моніторингу платформ спільної участі в «Щорічну оцінку єдиного внутрішнього ринку» [69].

Моніторинг сприятиме поточній роботі Європейської Комісії на єдиному внутрішньому ринку стосовно сприяння інноваційній діяльності та підприємництву. З огляду на динамічний характер бізнес-моделей платформ спільної участі й швидкий розвиток орієнтованих на дані цифрових

технологій, потребуватимуть вирішення питання політики, які можуть виникнути з поточних або нових технологій збору даних і наукових досліджень. З метою полегшення доступу до даних і статистичної інформації відповідно до закону про захист персональних даних платформи спільної участі мають тісно співпрацювати з органами влади, у тому числі з Європейською Комісією.

Діяльність платформ спільної участі охоплює велику різноманітність секторів і швидко розвивається по всій Європі. Багато людей в Європейського Союзу вже користувались послугами платформ спільної участі, які варіюються від здачі житла в оренду, спільного використання легкових автомобілів до фінансування творчих проєктів. Діяльність платформ спільної участі відкриває нові можливості для громадян та інноваційних підприємців. Але вона також викликала напруженість між новими постачальниками послуг і існуючими операторами ринку. Європейська Комісія, за підтримки експертів та участі зацікавлених сторін, шукає шляхи стимулювання розвитку ринку нових та інноваційних послуг, а також тимчасового користування активами, за умови забезпечення адекватного соціального захисту і захисту прав споживачів.

Зважаючи на значні переваги, які нові бізнес-моделі платформ спільної участі можуть принести європейській економіці, Європейський Союз проводить політику відкритості новим можливостям. Європейський Союз має намір активно підтримувати можливості інноваційного розвитку, економічного зростання та зміцнення конкурентоспроможності, які відкриває модернізація економіки. Водночас у Європейському Союзі наголошують на важливості забезпечення справедливих умов праці, адекватного і сталого соціального захисту і захисту прав споживача. Європейська Комісія постійно інформує громадян і бізнес про правила і зобов'язання, які до них застосовуються. Державам-членам пропонується роз'яснити ситуацію з розвитком платформ спільної участі на національному рівні в аналогічний

спосіб. Комісія готова працювати з державами-членами та відповідними органами влади, щоб підтримати їх у цьому процесі.

Повідомлення Європейської Комісії щодо європейського порядку денного діяльності платформ спільної участі містить керівні настанови стосовно підтримки упевненої участі споживачів, підприємств і органів державної влади в економіці спільної участі. Європейська Комісія взяла на себе зобов'язання надавати підтримку державам-членам у послідовному застосовуванні законодавства Європейського Союзу на всьому єдиному внутрішньому ринку Європейського Союзу, постійно аналізувати розвиток подій в європейській економіці спільної участі, збирати необхідні статистичні дані і докази, а також співпрацювати з державами-членами та зацікавленими сторонами з метою обміну передовим досвідом. Європейська Комісія має намір розвивати діалог з Європейським Парламентом, Радою Європейського Союзу і державами-членами з метою забезпечення максимально сприятливих умов для громадян і бізнесу в економіці спільної участі.

Проте, створюючи багато нових можливостей для розвитку економіки спільної участі, діяльність платформ спільної участі викрила питання правового становища працівників. Їх правовий статус (як працівників, так і само зайнятих осіб) часто неурегульований. Приміром, вже тривалий час у суді з трудових спорів Великобританії відбувається судовий процес щодо вирішення спору між перевізниками та компанією UBER. Суть спору полягає у доведенні позивачами, що вони є найманими працівниками, а не само зайнятими особами, і зазнали негативних наслідків щодо забезпечення соціальних прав (наприклад, відсутність участі в схемах соціального захисту, низька оплата праці, проблеми, пов'язані з охороною та безпекою праці, відсутність колективного представництва та переговорів). Зокрема, станом на початок 2017 року у Великобританії налічувалося близько 40 тис. водіїв UBER. Усі ці водії працювали, як самостійні підрядники та не мали оформлених трудових відносин з UBER, тому не мали права на отримання

оплачуваних вихідних, лікарняних та інших прав передбачених трудовим законодавством. Багато кого із підрядників така ситуація не влаштовувала, тому в липні 2016 року двоє водіїв UBER звернулися до суду з трудових спорів Великобританії з позовом проти UBER, в якому вони просили суд встановити наявність трудових відносин між ними та компанією UBER [48].

У свою чергу UBER стверджував, що не надає послуги перевезення, а є виключно технологічною компанією, що використовує мобільні додатки та он-лайн-сервіси, з метою пошуку клієнтів для водіїв. Водночас всі водії є самостійними підрядниками - самозайнятими особами, які використовують UBER лише в якості інформаційно-диспетчерської платформи.

Зазначимо, що у Великобританії перевізники, що здійснюють пасажирські перевезення, зобов'язані сплачувати податок на додану вартість з вартості кожної поїздки, однак бізнес-модель компаній, що діють у рамках платформ спільної участі, дозволяє не сплачувати цього податку.

Суд дійшов висновку, що UBER не тільки надає водіям доступ до свого мобільного додатку, а також і продає поїздки. Використання мобільного додатку для пошуку водіїв, робить UBER технологічною компанією в тій мірі в якій і будь-який інший таксопарк, що використовує рацію для контролю своїх водіїв.

Суд вказав, що якщо б UBER працював лише, як інформаційно-диспетчерська платформа, тоді водії мали б змогу самі встановлювати умови перевезення (ціну, маршрут), однак, згідно умов UBER, водії можуть погодити запропоновану поїздку на умовах UBER або відхилити її, водіям не дається можливість змінювати ціну перевезення [60, с. 8].

До того ж водії мають чіткі інструкції (аналогічні посадовим), якими UBER встановлює правила перевезення та вказує водіям, яким чином вони повинні взаємодіяти з пасажиром. У разі порушення даних інструкцій, UBER залишає за собою право притягнути водіїв до дисциплінарної відповідальності.

Не залишив суд поза увагою і той факт, що компанія UBER сама проводить інтерв'ю для своїх майбутніх водіїв та відбирає їх за чітко встановленими критеріями. Для водіїв встановлена щотижнева система оплати праці.

Судом також було взято до уваги і той факт, що водії не укладають жодних договорів зі своїми пасажирами, а всі відносини здійснюються через UBER.

З огляду на вищезазначені аргументи, суд із трудових спорів Великобританії визнав, що відносини компанії UBER з водіями-підрядниками є трудовими.

У разі, якщо UBER програє апеляцію, компанія буде вимушена компенсувати водіям не тільки виплати, передбачені трудовим законодавством, але і сплатити більше 150 мільйонів фунтів стерлінгів несплачених податків за весь період діяльності UBER у Великобританії [60, с. 9.

Наразі, враховуючи відсутність належного як міжнародного, так і національних механізмів щодо регулювання, забезпечення та захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі, єдиним дієвим засобом такого захисту є судовий захист.

РОЗДІЛ 2

Міжнародно-правова регламентація і конвенційно-інституціональні механізми захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі

2.1. Міжнародно-правова регламентація соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі

Одним з найважливіших питань теорії і практики державного будівництва є питання взаємовідносин держави і громадянина, а конкретно – забезпеченості прав і свобод особи. Наявність чи відсутність основних прав і свобод людини і громадянина слугує найбільш яскравим індикатором стану і рівню розвитку громадянського суспільства і правової державності.

Права і свободи людини – це ті універсальні правові цінності, для яких характерне встановлення єдиних міжнародно-правових стандартів у сфері охорони прав особи. На даний час у світі існує чимало засобів, спрямованих на захист прав і свобод людини і громадянина. Однак ці права і до сьогодні доволі часто порушуються, а способи їхнього захисту не завжди є в достатній мірі ефективними. Саме тому виникає проблема не тільки удосконалення вже наявних методів і засобів, але й створення нових інститутів, що гарантують і охороняють права особи і чим більше буде таких інститутів, тим ефективнішим стане забезпечення прав людини в сучасному світі.

Основні права і свободи людини перестали бути суто внутрішньою справою держави. Загальновизнано, що забезпечення прав і свобод громадян не є тільки справою кожної окремої держави, це - ціль всього світового співтовариства.

З моменту прийняття Статуту ООН від 26.06.1945 року і Загальної декларації прав людини від 10.12.1948 року розпочалося реальне співробітництво держав у забезпеченні прав людини. Були вироблені міжнародні стандарти у сфері прав людини, що визначили загальне поняття

прав людини й основних свобод, а також їхній перелік. Згодом дані положення одержали закріплення в міжнародних пактах про права людини, а саме Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права і Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 1966 року – міжнародних договорах зобов'язуючого характеру. До них увійшли норми і положення, в силу яких держави, які підписали пакти, зобов'язані забезпечувати в межах своєї юрисдикції повагу до прав людини і нести відповідальність перед міжнародним співтовариством за дотримання прав людини.

Сучасне міжнародне право містить загальновизнані а, отже, обов'язкові для всіх держав норми, що визначають основні права і свободи людини незалежно від громадянства, статі, раси і т. ін.

Однак, процес загального визнання прав людини не можна вважати завершеним, оскільки в багатьох країнах не склалися відповідні соціально-політичні умови, які дозволяють реально їх забезпечити. «Для реалізації прав людини, – відзначає А. Ейде, – необхідні щонайменше такі умови:

- прийняття національного законодавства й адміністративних заходів, що забезпечують повагу і захист міжнародно-визнаних прав людини;
- створення процедури звернення за допомогою на національному і міжнародному рівнях, вдавшись до якої, громадяни, ущемлені в своїх правах, можуть одержати відшкодування;
- усунення причин, що перешкоджають здійсненню прав людини чи роблять їхнє здійснення неможливим» [21, с. 72].

Навіть у тих випадках, коли держава, державні органи чи посадові особи діють відповідно до законодавства, відповідальність з них не знімається, оскільки норми міжнародного права, що стосуються основних прав людини, реалізуються у рамках національного законодавства. Дану відповідальність не може взяти на себе ООН чи який-небудь інший міжнародний орган контролю. «У зв'язку з цим, – відзначає німецький дослідник М. Мор, – виникає необхідність у трансформації міжнародно-

правових угод (у сфері прав людини, так само, як і в інших сферах) у внутрішньодержавне право. Для цього існують різні можливості і методи, накопичений певний досвід. Однак, навіть тоді, коли міжнародні угоди по правах людини декларуються як «безпосередньо застосовувані», вони все ж таки зазнають певної трансформації відповідно до внутрішньодержавної реалізації міжнародного права у дусі права відповідної конкретної країни» [38, с. 136].

На разі все більше число країн, у тому числі й Україна, заявляють про прагнення побудувати правову демократичну державу, одним з основних принципів якої повинне стати неухильне дотримання прав і свобод людини.

Усе це дозволяє зробити висновок про те, що динаміка розвитку міждержавного співробітництва по заохоченню, захисту і контролю в сфері прав людини, насамперед у рамках регіональних систем захисту прав людини, свідчить про певне звуження сфери дії цього принципу.

В історичному контексті сучасні дослідники виділяють три покоління прав. Так, першим поколінням прав людини прийнято вважати громадянські і політичні права. Ці права виражали так звану «негативну» свободу: вони зобов'язували держави утримуватися від втручання в сферу особистої свободи і створювати умови участі громадян у політичному житті [53, с. 137].

Соціальні, економічні і культурні права є правами другого покоління. Це покоління прав людини сформувалося в процесі боротьби народів за поліпшення свого економічного рівня, підвищення культурного статусу (так звані «позитивні права»), для реалізації яких потрібно організаційна, правотворча й інші форми діяльності держави по забезпеченню зазначених прав.

Соціальні права стосуються підтримки і нормативного закріплення соціально-економічних умов життя індивіда, визначають положення людини в сфері труда і побуту, зайнятості, добробуту, соціальної захищеності. Їх обсяг і ступінь реалізованості багато в чому залежать від стану економіки і

ресурсів, і тому гарантії їхньої реалізації в порівнянні з громадянськими і політичними правами першого покоління, є менш розвиненими. На відміну від інших видів прав людини особливостями соціальних прав є: поширеність на певну галузь життя людини; допустимість рекомендаційних, «нестрогих» формулювань базових положень (наприклад, «гідне життя», «справедливі і сприятливі умови праці», «задовільне існування»); залежність реалізації соціальних прав від стану економіки і ресурсів. Ст. 2 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права 1966 року. свідчить про те, що ці права повинні забезпечуватися поступово і «у максимальних межах наявних ресурсів».

Міжнародно-правова регламентація і захист соціальних прав почалися в 1948 року., коли найважливіші з них були закріплені в Загальній декларації прав людини від 10.12.1948 року. До цього часу права на власність і на працю об'єднувалися з правами громадянськими. Але певні труднощі в їх визнанні існують і сьогодні. Так, Європейська соціальна хартія, прийнята Радою Європи в 1961 року., ратифікована не всіма державами.

Соціальні права грають величезну роль у забезпеченні правового статусу особи. Як визначено в Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права 1966 року., «ідеал вільної людської особистості, вільної від страху і нужди, може бути здійснений, тільки якщо будуть створені такі умови, при котрих кожний може користуватися своїми економічними, соціальними і культурними правами так само, як і своїми громадянськими і політичними правами». Цю точку зору підтвердила Генеральна Асамблея ООН (резолуція від 4.12.1986 року.), проголосивши «неподільність і взаємозалежність економічних, соціальних, культурних, громадянських і політичних прав».

Обов'язок держав у сфері захисту соціальних прав полягає в тому, щоб здійснювати прогресивні економічні і соціальні реформи, забезпечувати повну участь свого народу в процесі і вигодах економічного розвитку, використовувати свої ресурси для надання усім рівних можливостей

користування даними правами. Як відзначається в ст. 7 Хартії економічних прав і обов'язків держав від 12.12.1974 року., кожна держава відповідає за сприяння економічному, соціальному і культурному розвитку свого народу.

Сутність права на соціальне забезпечення (за віком, у випадку хвороби, інвалідності, втрати годувальника, для виховання дітей і в інших випадках, установлених законом) складається в тому, що держава гарантує надання достатніх коштів громадянам, які в силу об'єктивних обставин позбавлені (цілком або частково) здатності або можливості трудитися й одержувати прибутки від праці, а також поміч сім'ї в зв'язку з народженням і вихованням дітей (ст. 46 Конституції України). Даний комплекс прав закріплений у ст. 22 і 25 Загальної декларації прав людини від 10.12.1948 року, ст. 9, 10, 11, 12 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права 1966 року., ст. 26 Конвенції про права дитини. Здійснення цього права пов'язано з реалізацією інших прав, у тому числі на задовільний рівень життя, на охорону і поміч сім'ї, материнству і дитинству, права на найвищий досяжний рівень фізичного і психічного здоров'я. Гарантії забезпечення права на соціальний захист є предметом ряду міжнародних конвенцій і рекомендацій, прийнятих Міжнародною організацією праці. Конвенція № 102 «Про мінімальні норми соціального забезпечення» встановлює обов'язок держав забезпечувати дев'ять видів допомог або виплат, зокрема на медичну допомогу профілактичного і лікувального характеру, через хворобу з метою відновлення тимчасово втраченої працездатності, по безробіттю, по старості, по вагітності, по інвалідності або у випадку втрати годувальника. Конвенція № 118 «Про рівноправність у галузі соціального забезпечення» закріплює принцип рівних із громадянами прав іноземців і осіб без громадянства.

Умови, що забезпечують гідне життя і вільний розвиток людини, зафіксовані в праві на достатній рівень життя, психічного і фізичного здоров'я (ст. 48, 49 Конституції України). Відповідно до ст. 11 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права 1966 р., будь-якій людині повинні бути забезпечені достатнє харчування, одяг і житло, умови її життя

повинні постійно поліпшуватися. Стверджуючи «основне право кожної людини на свободу від голоду», Пакт ставить за обов'язок державі приймати необхідні заходи для поліпшення методів виробництва і розподілу продуктів харчування, більш ефективного використання природних ресурсів. Конвенція Міжнародна організація праці № 117 «Про основні цілі і норми соціальної політики» встановлює, що при визначенні прожиткового мінімуму приймаються в увагу такі основні потреби сімей працюючих, як продукти харчування і їх калорійність, житло, одяг, медичне обслуговування й освіта.

2.2. Конвенційно-інституціональні механізми захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі

Зміни, що відбуваються у сучасному світі в силу їхньої стрімкості і масштабності супроводжуються посиленням політичної нестабільності, зростанням числа локальних і регіональних конфліктів, загостренням застарілих і появою нових проблем, які справляють деструктивний вплив на процес загального визнання й адекватного застосування міжнародних стандартів у сфері прав людини, розроблених на універсальному рівні. На разі, за даними ООН, щонайменше половина з більш ніж п'яти мільярдів жителів землі продовжує страждати від серйозних порушень прав людини в економічній та соціальній сферах.

Соціальні права людини – феномен, що визначає взаємодію людини і держави, яка залежить від відповідного етапу розвитку суспільних процесів. Розглядаючи глобалізацію як черговий етап на шляху розвитку державно організованого суспільства всі автори, що спеціалізуються на правах людини, відзначають активний вплив глобалізації на середовище, що «оточує» й формує права людини. При цьому даються різні оцінки з приводу ступеня і характеру впливу глобалізації на соціальні права і його наслідки. У будь-якому випадку, за будь-якого сценарію такого розвитку наукові дослідження у сфері соціальних прав повинні їх своєчасно

прогнозувати і максимально зосереджуватися на встановленні негативних аспектів такого впливу, пропонуючи правові способи їх подолання.

На сьогоднішній день соціальні права є найбільш уразливою і найменш захищеною категорією прав. Таке становище цих прав пов'язано з рядом причин. Найголовнішою серед усіх, на наш погляд, є термінологічна невизначеність «соціального права», що значною мірою пояснюється історичними передумовами виокремлення та становлення соціальних прав із системи громадських, політичних, соціально-економічних та культурних прав.

На нашу думку, соціальні права людини і громадянина необхідно визначити як гарантовані державою можливості задоволення життєвих потреб людини, її гідного життя і вільного розвитку. Вони стосуються підтримки і нормативного закріплення соціального життя індивіда, визначають положення людини у сфері праці та побуту, зайнятості, добробуту, соціальної захищеності з метою створення умов, за яких люди можуть бути вільні від страху і нужди.

Механізм реалізації соціальних прав і свобод громадян являє собою сукупність суб'єктивних та об'єктивних чинників, що виступають необхідними умовами переведення благ, які визначені конституційними соціальними правами і свободами, в практику як індивідуальної життєдіяльності кожної людини, так і функціонування інститутів громадянського суспільства.

На даному етапі розвитку соціальної держави в Україні здійснюється реформа системи соціального забезпечення (зокрема, пенсійна реформа та реформа охорони здоров'я). Однак цілісна несуперечлива концепція забезпечення та захисту основних соціальних прав людини і громадянина в Україні відсутня.

Вважаємо, що під захистом соціальних прав людини слід розуміти весь комплекс правових заходів із забезпечення та відновлення порушених соціальних прав людини.

Однією із найважливіших проблем, що виникають при реалізації соціальних прав і свобод людини і громадянина, є питання про сфери їх застосування, а також обсяг свободи в змісті кожного з переліку прав. На жаль терміном «механізми міжнародного захисту прав людини» розуміють, конституційні норми відображають переважно, опосередкований тип діяльності держави в соціальній сфері. Не сформульована чітка і пряма відповідальність держави перед людиною і громадянином, а також індивіда перед державою. Адже гідне життя може бути забезпечене в тому випадку, якщо кожній людині будуть надані належні і рівні можливості задоволення всіх первинних життєвих потреб: у праці, харчуванні, житлі, охороні здоров'я та освіті.

Соціальні права та механізми їх захисту отримують все більшого розвитку як на національному, так і міжнародному універсальному та регіональному рівнях.

Під терміном «механізми міжнародного захисту прав людини» розуміють систему міжнародних органів і організацій, що діють з метою здійснення міжнародних стандартів прав і свобод людини чи їх відновлення у випадку порушення.

Відповідно міжнародні правозахисні організації відрізняються тим, що:

- а) вони дійсно мають вплив на уряди;
- б) найчастіше їхні рішення обов'язкові для виконання, і в будь-якому випадку їхню думку не можна зігнорувати;
- в) вони змушують міжнародне співтовариство звертати увагу на порушення прав людини.

Статут зобов'язує головний орган ООН – Генеральну Асамблею ООН – приділяти особливу увагу захистові прав людини.. Питання прав людини розглядають в Головних комітетах Асамблеї, а також у її допоміжних органах.

Статут ООН складається, окрім Преамбули, з 19 розділів, які охоплюють 111 статей. Невід'ємною частиною Статуту ООН вважається Статут Міжнародного Суду ООН. Цілі і принципи Організації Об'єднаних

Націй проголошуються у преамбулі і розділі I Статуту ООН. Зокрема, керуючись Ст. 1, цілі ООН визначені в контексті: підтримання міжнародного миру та безпеки, розвиток дружніх відносин між націями, здійснення міжнародного співробітництва у розв'язанні міжнародних проблем економічного, соціального, культурного і гуманітарного характеру.

У ст. 1 також сказано, що ООН має бути центром для узгодження дій націй у досягненні спільних цілей. Безумовно, цілі визначено у дуже широких межах. Політики країн Заходу щодо цього іноді схильні припускати, що головною та єдиною метою Організації Об'єднаних Націй є збереження міжнародної безпеки. Країни ж третього світу надають однакової, якщо не більшої важливості вирішенню міжнародних проблем економічного характеру та поважанню принципу справедливості і самовизначення народів (або принаймні народів під колоніальним правлінням) [41, с. 33].

Для досягнення викладених цілей ООН та її члени діють відповідно до принципів, закріплених у ст. 2 Статуту. З урахуванням ступеня деталізації на період прийняття Статуту ООН таких основних принципів було сім [13, с. 42]. Питання членства в Організації регламентуються нормами, що містяться у розділі II Статуту (статті 3-6). Наступні розділи Статуту визначають структуру, компетенцію і порядок функціонування головних органів ООН: Генеральної Асамблеї (розділ IV), Ради Безпеки (розділ V), механізму мирного розв'язання спорів (розділ VI-VII), ставлення до регіональних угод (розділ VIII). У Статуті ООН значне місце займають розділи, присвячені міжнародному економічному і соціальному співробітництву (розділ IX) [44, с. 9].

Здійснення контрольної діяльності у сфері захисту прав людини є однією з основних цілей Організації Об'єднаних Націй. З моменту свого створення в 1945 році Організація Об'єднаних Націй домоглася величезного прогресу у справі встановлення правових норм в сфері захисту прав людини та конституювання різноманітних механізмів для здійснення контролю за

дотриманням цих норм. До числа основних міжнародних договорів в сфері захисту прав людини, укладених у рамках Організації Об'єднаних Націй, відносяться наступні [44, с. 7]: Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (вступив в дію у 1976 році); Конвенція про ліквідацію усіх форм дискримінації у відношенні жінок (вступила в дію у 1981 році); Міжнародна конвенція про захист прав усіх трудящих-мігрантів і членів їхніх родин (на разі не вступила в дію). Кожним із цих договорів заснований «договірний орган» - комітет незалежних експертів для здійснення контролю за дотриманням прав людини, що стосуються, положень, які містяться в цих договорах. На даний момент існують Комітет з економічних, соціальних і культурних прав, що здійснює контроль за дотриманням Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права; Комітет з ліквідації дискримінації у відношенні жінок, що здійснює контроль за дотриманням Конвенції про ліквідацію усіх форм дискримінації у відношенні жінок [35, с. 7 - 8].

Для міжнародного захисту соціальних прав людини і для виконання цілей і завдань ООН (серед яких - сприяння підвищенню рівня життя, повній зайнятості населення, умовам економічного і соціального прогресу і розвитку, вирішенню міжнародних проблем в економічній, соціальній галузі, у сфері охорони здоров'я, загальній повазі і дотриманню прав людини) створений і діє Економічна і Соціальна Рада - головна контрольна інстанція в галузі захисту соціально-економічних прав і основного координатора економічної і соціальної діяльності ООН і її спеціалізованих установ. Відповідно до Статуту ООН (ст. 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72), уповноважена проводити дослідження і подавати доповіді з міжнародних питань у галузі економічного і соціального життя, культури, освіти, охорони здоров'я і т.п., готувати проекти конвенцій з відповідних питань, проводити міжнародні конференції з проблем, що входять у її компетенцію. Проте міжнародний контроль у галузі захисту цієї групи прав у порівнянні з захистом громадянських і політичних прав менш значний. Він не містить у

собі можливість подачі скарги приватними особами. Відповідно до положень Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права 1966 р. (ст. 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25), держави зобов'язані подавати доповіді про заходи, прийняті ними з метою реалізації положень Пакту, і про прогрес, досягнутий в соціально-економічній галузі, Генеральному секретарю ООН, який, у свою чергу, направляє їх на розгляд до Економічної та Соціальної Рада і спеціалізовані установи. Така процедура є практично єдиною формою контролю за дотриманням соціальних прав громадян. Крім того, контроль за виконанням соціальних прав і свобод стикається з особливими труднощами, пов'язаними з порівняно недавнім розвитком цієї групи прав, із деякою невизначеністю основних дефініцій і гарантій, які містяться у міжнародно-правових нормах щодо цього питання. У 1985 р. був створений Комітет Економічної і Соціальної Рада по економічних, соціальних і культурних правах. Його реальна діяльність почалася в 1987 р. Комітет є самостійним контрольним органом і уповноважений розглядати доповіді держав, приймати по ним загальні висновки і сповіщати щодо цього Економічну і Соціальну Раду.

Також слід зазначити, що 4 квітня 2008 р. відповідною Робочою групою в рамках Ради з прав людини схвалено текст проекту Факультативного протоколу до Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права (далі - Протокол) [68].

Основною метою розробки Факультативного протоколу є впровадження механізмів розгляду індивідуальних та колективних скарг щодо порушення прав, закріплених у Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права (далі - Пакт) (Відповідно до п. 1 ст. 2 Частини II Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права, ратифікованого Україною 19.10.1973 р. кожна держава, яка бере участь у цьому Пакті, зобов'язується в індивідуальному порядку і в порядку міжнародної допомоги та співробітництва, зокрема в економічній і технічній галузях, вжити в максимальних межах наявних ресурсів заходів для того,

щоб забезпечити поступово повне здійснення визнаних у цьому Пакті прав усіма належними способами, зокрема, вжиття законодавчих заходів). У такий спосіб країни - члени ООН намагаються привернути увагу до кращої реалізації соціальних прав людини. Відсутність механізму передачі повідомлень згідно з положеннями Пакту свідчить про асиметрію реалізації у всесвітній системі захисту прав людини двох груп прав - економічних, соціальних та культурних, з одного боку, та громадянських і політичних прав, з іншого.

Подібна стурбованість ООН викликана тим, що реалізація країнами світу економічних, соціальних і культурних прав людини відбувається не у повному обсязі, тому вишукуються способи перегляду змісту та юридичного характеру зобов'язань, що впливають для держав - учасниць Пакту.

Затвердження Факультативного протоколу до Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права сприятиме накопиченню міжнародного досвіду реалізації економічних, соціальних та культурних прав, активізації співробітництва між державами-учасницями цього міжнародного договору як на двосторонньому рівні, так і безпосередньо з Комітетом ООН з економічних, соціальних та культурних прав. Його створення підтвердить затвержені у Віденській декларації та Програмі дій принципи універсальності, взаємозалежності та неподільності всіх прав людини.

Існування механізму розгляду скарг у сфері прав людини спонукатиме держави-учасниці вживати більш ефективних засобів правового захисту та розвивати правову практику на міжнародному рівні. Зазначене вище, у свою чергу сприятиме розвитку внутрішньої судової практики з питань, що стосуються соціальних прав, зміцнюватиме міжнародну підзвітність, дозволить органам із розгляду скарг займатися конкретними випадками й тим самим впорядкує правову практику та покращить стан вразливих верств населення.

Право Європейського Союзу має пріоритет над внутрішньодержавним правом країн-учасниць Європейського Союзу. Реалізація другого принципу означає, що при виникненні конфлікту між правовими нормами Європейського Союзу і правовими нормами держави-члена Союзу повинні застосовуватися правові норми Європейського Союзу. «Одна з найважливіших цілей Суду ЄС, - відзначає англійський дослідник Т. Хартлі, – це забезпечення ефективності права Співтовариства, і це, в свою чергу, привело до доктрини верховенства права Співтовариства над національним правом, концепції, яку Суд Європейського Союзу жорстко проводить» [64, с. 145].

Право Європейського Союзу ґрунтується на принципі пріоритету основних прав людини. Суд Європейського Союзу у своїй діяльності керується тим, що основні права являють собою інтегральну частину загальних принципів права, дотримання яких він забезпечує. При забезпеченні цих прав Суд Європейського Союзу повинний виходити із загальних для держав-членів конституційних традицій, а отже не може підтримувати заходи, які суперечать основним правам, які визнані конституціями цих держав. Так само і міжнародні договори, що передбачають захист прав людини, у яких беруть участь держави-члени Союзу, можуть визначати основні напрямки діяльності цих держав, що зобов'язує держави дотримуватися рамок права Союзу. Принцип пріоритетності основних прав людини одержав підтвердження і в Конституції України (ст. 3), де регламентовано, що «права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави».

Принцип рівності суб'єктів незалежно від національної ознаки, статі, раси, віросповідання. Даний принцип Суд Європейського Союзу послідовно проводить у життя, і він одержує все більш широку підтримку громадськості. Конвенція встановлює не тільки обов'язки держав-членів, але й права

фізичних осіб – громадян цих держав. Відповідно, особи, чії інтереси порушені, можуть звернутися до Суду Європейського Союзу із позовом з приводу актів, прийнятих щодо них.

Конвенція 1950 року. зобов'язує держави – учасниці Римського договору здійснювати усі належні заходи для того, щоб забезпечувати виконання зобов'язань, які випливають з Договору. Керуючись ст. 45, однією з найважливіших функцій Суду Європейського Союзу є забезпечення дотримання зобов'язань, взятих на себе державами-членами Союзу. Рішення Суду Європейського Союзу, у відповідності зі ст. 52, є остаточним. Конвенція також передбачає створення механізму, що наділяє Європейський Суд правом ухвалення рішення щодо виконання державою-членом своїх зобов'язань. Якщо держава-учасник порушує положення Договору, то Комісії надається право подати позов до Суду Європейського Союзу за невиконання нею своїх зобов'язань. У випадку, якщо Суд Європейського Союзу переконується у факті порушення, він виносить відповідне рішення. Однак компетенція Суду Європейського Союзу певний час обмежувалася тільки винесенням рішень. Забезпечувати виконання даного зобов'язання повинні були інші держави-члени за допомогою політичного тиску [65, с. 18]. Пізніше, згідно Маастрихтському договору, Європейський Суд був наділений повноваженням накладати штраф за невиконання своїх рішень. Введення такої судової процедури має важливе значення, оскільки змушує учасників договорів та угод дотримуватися встановлених Європейським Судом норм. Таким чином, помітно, що механізм контролю у сфері захисту прав людини в Європі є досить складним, багатоваріативним та багатофункціональним.

Захист соціальних прав в рамках Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод набуває все більшого значення, посилюючи тенденцію щодо прямого та опосередкованого розширення сфери дії Конвенції на соціальні права та констатуючи поступовий відхід від

традиційного уявлення Європейської конвенції як договору, який захищає виключно громадянські та політичні права.

Предметом розгляду Європейського суду були зокрема, різноманітні питання стосовно соціальних виплат та пенсій, заробітної плати, медичної допомоги, заборони дискримінації у сфері соціального захисту, гідний рівень життя та процесуальні питання призначення соціальних виплат, пенсій, визначення їх розміру тощо. Хоча Європейський суд не може обмежувати держави у проведенні їх соціальної та економічної політики, визначенні форм соціального забезпечення, встановленні видів та розмірів соціальних виплат, він все більш широко тлумачить конвенційні норми, включаючи до їх змісту все більше соціальних прав. Конвенція, як живий інструмент, враховує привернення все більшої уваги держав до забезпечення соціальних прав, розвитку соціальної політики та визнання неподільності, взаємозалежності всіх груп та категорій прав людини.

Широка практика з соціальних питань міститься і у винесених рішеннях Європейського суду проти України, констатуючи наявність певних структурних проблем. Їх усунення вимагає проведення реформ, внесення змін до законодавства, що є достатньо тривалим процесом. Втім, можливість застосування Конвенції та практики Суду, яка передбачена у вітчизняному законодавстві, практично не використовується. Ця проблема полягає, на думку відомого українського професора, судді Європейського суду з прав людини у 1998-2008 рр. В. Буткевича у відсутності знань практики Суду. Дійсно, незважаючи на відсутність необхідних коштів або їх неефективне використання, невнесення змін до законодавства, зволікання у проведенні реформ, саме знання практики Європейського суду та можливості її застосування можуть суттєво вплинути на втілення соціальних стандартів Європейської конвенції в Україні.

Таким чином, тенденція розширення захисту соціальних прав в рамках Європейської конвенції з прав людини сприяє не тільки збільшенню кількості заяв до Європейського суду з прав людини з соціальних питань та

кількості рішень, але і впливає на розвиток соціального права держав-членів Ради Європи.

Сьогодні Рада Європи визнає важливість підвищення ефективності захисту соціальних прав та підкреслює необхідність захищати соціальні досягнення Європи, забезпечувати високій рівень соціального захисту індивідів та людей похилого віку, доступ до гідної роботи, державної системи охорони здоров'я тощо. Для виконання цих завдань висувуються пропозиції розробки додаткових позадоговірних механізмів їх захисту, зокрема, обговорюється можливість запровадження механізму розгляду Парламентською асамблеєю Ради Європи періодичних доповідей держав-членів щодо імплементації соціальних прав в цілому, що може змусити держави подавати змістовні доповіді, публічно обговорювати проблеми та звітувати про досягнуті зміни, в тому числі щодо успішного виконання «соціальних» рішень Європейського суду з прав людини.

РОЗДІЛ 3

Міжнародні стандарти захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі і національне законодавство

3.1. Національно-правові моделі захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі

У конституціях багатьох країн світу захист соціальних прав у цілому, й постачальників послуг платформ спільної участі, зокрема, виступає однією з головних функцій держави, що означає визнання нею відповідальності за надання допомоги слабким і знедоленим, усім тим, хто не в змозі заробляти на гідне життя і не має іншого джерела прибутку. Отже, у сучасних трансформаційних умовах, аналіз моделей захисту соціальних прав, що функціонують у розвинених країнах, які досягли високих стандартів якості життя, пошук можливих шляхів запозичення передового досвіду набуває особливого значення.

Важливим напрямом забезпечення ефективного захисту соціальних прав громадян стає дотримання встановлених міжнародно-правових стандартів у цій сфері. Велику роль у цьому відіграють міжнародні організації, які у своїй діяльності опрацьовують норми і рекомендації, що застосовуються, як правило, з урахуванням національних особливостей кожної конкретної країни. Головна мета розроблення соціальних стандартів - забезпечити мінімізацію соціального ризику, сприяти зменшенню соціальної напруги та створити умови для стабільного, прогнозованого соціального відтворення. При цьому потрібно враховувати два аспекти: стандартизацію соціальних прав; розробку соціальних стандартів якості життя.

Першу групу соціальних стандартів було розроблено в 1961 року. так звана Європейська соціальна хартія від 03.05.1996 року [31], яка повністю присвячена формуванню і захисту соціальних прав. У 1996 р. Рада Європи підготувала нову редакцію Європейської соціальної хартії від 03.05.1996

року, яку схвалила Рада міністрів 03.04.1996 року. і яку з 03.05 1996 року. вона було відкрито для підпису європейськими країнами.

Другу групу соціальних стандартів пов'язано зі стандартизацією рівня життя в країні. Ці стандарти, в першу чергу, повинні характеризувати мінімальні соціальні норми, які гарантують гідний рівень життя.

До європейських соціальних стандартів рівня життя належать: середня тривалість життя (85 років); грамотність населення (100 %); середня кількість років навчання (15 років); реальний ВВП на душу населення, тобто в купівельній спроможності до долару (40000); сумарний коефіцієнт народжуваності (середня кількість дітей, народжених жінкою у фертильному віці від 20 до 45 років) (2,14-2,15); коефіцієнт старіння населення (частка населення старше 65 років в загальній чисельності населення) (7%); співвідношення 10 % найбагатших до 10 % найбідніших (не більше 10 до 1); частка населення, яке проживає за порогом бідності (не більше 10 %); співвідношення мінімальної та середньої заробітної плати (не більше 1:3); мінімальний рівень погодинної заробітної плати (3 долари); рівень безробіття, з урахуванням прихованого (не більше 8 - 10 %) [34, с. 79 - 86].

Цих соціальних стандартів намагаються дотримуватися всі країни-члени Європейського Союзу. Загалом, у світовій практиці співробітниками ООН для розрахунків індексу людського розвитку країни використовуються перші чотири стандарти, які в цілому інтегрують три складові: рівень життя, освіти і довголіття. Тому сам по собі цей показник може вважатися соціальним стандартом. Інші, від п'ятого до десятого, застосовуються для аналізу і прогнозування соціально-політичної ситуації в країні [55, с. 262]. Дуже широкий спектр соціальних стандартів рівня життя, їх багатогранність зумовлюють створення універсальної системи соціальної експертизи в суспільстві.

Існує думка, що система соціального захисту – це інструмент перерозподілу прибутків. Але результати спеціальних економічних та соціальних досліджень свідчать, що «від двох третин до трьох чвертей

загальної суми, витраченої на соціальний захист (включаючи освіту, охорону здоров'я тощо), насправді оплачуються тією самою особою, яка користується цим забезпеченням, в інший період свого життя» [12].

Деякі дослідники вважають, що перерозподіл прибутків може бути джерелом політичної напруженості в соціальній державі. І дійсно, ніколи не збігатимуться точки зору тих, хто користується підтримкою системи соціального захисту і працює у відповідних установах, і тих, хто створює матеріальну базу «державного загального добробуту».

Можна стверджувати, що соціальна держава, якою і проголосила себе Україна, обмежуючи певною мірою ліберальні принципи, водночас регламентує «життєві прояви індивіда, не скорочує, а навпаки, розширює палітру його життєвих шансів, тому що при збереженні переліку базових ліберальних свобод створює й ефективний механізм їх використання, тобто діяльність держави не вступає в конфлікт із правами людини, оскільки спрямована на їх більш повне здійснення і всебічний вияв» [11, с. 145 - 152].

Система соціального захисту кожної країни будується відповідно до одного з трьох основних критеріїв надання допомоги: перевірка потреби, перевірка виконання встановлених обов'язків (як, наприклад, сплати страхових внесків чи наявності встановленої тривалості трудової діяльності) чи факт простої належності до встановленої групи чи категорії населення (наприклад, за віком чи станом здоров'я).

Конкретна модель соціального захисту формує специфіку соціальних стандартів. У більшості країн перехідної економіки помітне бажання будувати систему соціального захисту на основі гарантованого мінімального доходу, державного соціального стандарту, але цьому перешкоджають фінансові труднощі. Вони нині не мають фінансових можливостей гарантувати всім своїм громадянам достатній мінімальний дохід. Для таких країн ключовими проблемами виступають бідність, розшарування населення, неспроможність держави виконувати всі свої соціальні зобов'язання [40]. Бідність на нашій планеті є глобальною проблемою, постійно зростає розрив

між багатим і бідним населенням. Ці фактори зумовлюють прийняття міжнародним співтовариством обов'язку ліквідувати бідність як соціальне явище до визначеної дати, яка повинна бути встановлена кожною окремою країною світу. У широкому розумінні поняття «бідність» необхідно розглядати як нездатність підтримувати деякий прожитковий мінімум. Однак, визначення цього «мінімального» рівня, особливо коли грошові доходи не можуть послугувати адекватним показником реального споживання, є проблематичним.

Досвід зарубіжних країн свідчить, що групування людей за розмірами доходів дають такі споживчі стандарти, як прожитковий мінімум (ПМ), мінімальний споживчий бюджет (МСБ), бюджет високого достатку (БВД). У більшості країн світу як критерій бідності використовується частка середньодушового грошового доходу. Наприклад, вважаються бідними люди, які мають до половини цього доходу в регіоні (може бути 0,33 або 0,66) [61, с. 8]. Для тих країн, в яких різниця в рівні життя по регіонах незначна, такий критерій можна брати за основу. Але, якщо в країні середньодушові грошові доходи сильно відрізняються за окремими регіонами, то такий критерій використовувати не можна, тому що в деяких регіонах грошові доходи дуже малі, і вони не тільки своєю половиною, а навіть цілком не можуть забезпечити елементарного фізіологічного виживання людини.

Після другої світової війни, в умовах, коли більшість населення відносилася до категорії бідних, в країнах Західної Європи було розпочато реорганізацію систем соціальної допомоги. Виплата допомоги перестала здійснюватися під впливом місцевих органів влади, а їхнє фінансування - з місцевих фондів; було створено системи соціального забезпечення, що надавали допомогу відповідно до національного чи регіонального законодавства. Фінансування таких допомог стало здійснюватися одночасно за рахунок коштів центральних і регіональних бюджетів. Це допомогло уникнути сплесків соціальної напруги, гарантувати мінімальний рівень доходів практично для всіх груп населення. Надалі головними надавачами

соціальних послуг населенню усе частіше виступали місцеві органи влади, а рівень соціального забезпечення залежав від трудового внеску громадянина.

Системи соціального захисту Європейських країн дуже різні, кожна з них має свої відповідні особливості. Однак, за будь-якого випадку кожному громадянину гарантуються, з одного боку, певний прожитковий мінімум, а з іншого - можливості для самореалізації в суспільстві. Кожний має також можливість розраховувати на певний перелік соціальних послуг, які можуть надаватися як державними, так і недержавними компаніями.

У Нідерландах акцент робиться не на соціальному забезпеченні, а на послугах та комплексах послуг, які розглядаються як украй необхідні. Таким чином, йдеться про відхід від суто адміністративних процедур у напрямку формулювання реалістичних цілей та пошуку ефективних шляхів їх досягнення. Це означає, що акцент зміщено на заходи, яких необхідно вжити для того, щоб надати такий комплекс послуг, який би допоміг людям визначитися в житті та наповнити його належним змістом.

Німеччина - країна, в якій максимально повно реалізовано принципи консервативної моделі і яка взагалі першою в Європі та світі, ввела систему страхування. Основна заслуга в цьому належить вже згадуваному Бісмарку, який домогся послідовного ухвалення трьох законів, що сформували систему соціального страхування, а саме: Закону про страхування за хворобою осіб промислової праці (1884 р.), Закону про страхування від нещасних випадків на виробництві (1885 р.), Закону про інвалідність і страхування через старість (1891 р.) [67, с. 112]. Численні установи й організації системи соціального захисту часто не пов'язані одна з одною. Це є наслідком того, що багато установ створювалися на базі приватних організацій. Соціальне страхування здійснюється роздільно за різними його видами: безробіття, здоров'я, нещасні випадки, пенсії. Цими видами страхування займаються одна (у страхуванні з безробіття) чи кілька установ (у пенсійному страхуванні, страхуванні здоров'я та від нещасних випадків). Усі ці установи в правовому відношенні є незалежними і є самокерованими.

Безумовно, рівень соціального забезпечення в різних розвинених країнах Європейського Союзу значно відрізняється. Настільки ж різноманітні і структури систем соціального захисту. У деяких країнах їхнє матеріальне забезпечення відбувається через загальнодержавні податки і збори, в інших до фінансування залучаються інші джерела (кошти фізичних осіб та підприємств, благодійні внески тощо). Причому привертає увагу те, що ступінь участі держави у фінансуванні не є гарантією успішного соціального захисту. Наприклад, у Франції та Німеччині фінансування системи соціального захисту через податки є значно нижчим, ніж у Швеції або Великобританії, однак вони вважаються країнами з високим рівнем соціального захисту. З іншого боку, Данія, де 79% соціальних витрат фінансується через державні податки, також вважається країною з високим рівнем соціального захисту [54, с. 47]. Окрім того, існує ціла низка моментів (різне географічне розташування, національні традиції, особливості структури економіки, соціально-професійний склад населення тощо), пов'язаних з функціонуванням економічного механізму Європейського Союзу, які значно впливають на національні системи соціального захисту. Зважаючи на це, керівництво Європейського Союзу займається лише координацією національних політик соціального захисту, залишаючи керівництво системами соціального захисту в компетенції самих країн. Зрозуміло, що створення єдиної системи соціального захисту потребує чимало зусиль та часу, тому члени Європейського Союзу намагаються лише забезпечити максимально прийнятні рамки взаємодії та співпраці.

Рекомендації «Про зближення систем соціального захисту» (1992 р.) пропонують запровадження чотириелементної структури системи соціального захисту. Перший елемент повинен забезпечити гарантований дохід для всіх громадян, який може надаватися відповідно до принципів «що ти маєш» чи «хто ти є», тоді як останній елемент системи, що погоджує доходи працівника під час виходу на пенсію, під час хвороби та за інших обставин з рівнем його колишніх доходів, чітко вказує на організацію такого

роду соціального захисту відповідно до принципу «що ти зробив». Два інших елементи (в основному безкоштовний доступ до медичної допомоги та реінтеграції в суспільство маргінальних і виключених з нормального життя груп населення) - можуть будуватися відповідно до кожного з цих принципів до всіх трьох принципів.

Але застосування в інших умовах запропонованих механізмів соціального захисту є можливим тільки після спеціальної експертизи, тому що без аналізу, без наукових підходів до чужої практики марно сподіватися на успіх» [61, с. 4 - 7]. Отже, дуже важливим є здійснення наукових досліджень щодо запозичення іноземного досвіду, запровадження тих чи інших законодавчих актів через громадське обговорення, проведення експериментів у пілотних регіонах тощо.

Зважаючи на багатовекторність соціальної політики в процесі її проведення важливо враховувати усі її напрями, не захоплюючись одними й не ігноруючи інших. Ефективність реалізації соціальної політики будь-якого рівня найбільшою мірою залежить від стану економіки, наявності необхідного фінансування соціальних програм за рахунок держави, органів місцевого самоврядування, підприємств, спонсорів і т.д. У процесі руху України до соціальної держави, вдосконалення соціальної політики та соціальної стратегії, важливе значення має вміле та доречне використання міжнародного досвіду в цій сфері із врахуванням менталітету українського суспільства.

У зарубіжній соціальній практиці стали загальновизнаними запропоновані в 1990 році. Г. Еспінг-Андерсеном три моделі соціальної держави, а відповідно і соціальної політики: ліберальна (або англосаксонська), континентально-європейська (консервативна) і скандинавська (або соціально-демократична) [1, 2, 3].

В основу цієї класифікації покладені принципи доступності, ступені охоплення населення та перерозподілу доходів у системах соціального

забезпечення. Важливе значення мало також з'ясування ролі та міри впливу на ці процеси політичних сил (партій, рухів, державної влади).

Так, ліберальна модель соціальної політики ґрунтується на наявності у суспільній свідомості віри в регулюючі можливості ринку та розвинутою системою приватної благодійності. Її формування відбувалося в умовах домінування приватної власності, ринкових відносин і під впливом ліберальної трудової етики. Ця модель набула широкого розвитку в Австралії, США, Канаді, Великобританії і Японії. Основними умовами функціонування ліберальної моделі було мінімальне втручання держави в ринкові відносини й обмежене застосування заходів державного регулювання. У внутрішньому валовому продукті державному сектору економіки належить лише невелика частка. Саме тому домінуючу роль у соціальній сфері відіграють не державні органи, а приватні добродійні організації, створені за різними ознаками – етнічними, релігійними чи іншими. Ця модель передбачає державні обов'язки з соціального захисту лише для найбільш вразливих груп населення. Інші громадяни повинні забезпечувати себе самостійно. Тобто, в питаннях соціальних, зокрема, забезпеченні свого добробуту, перевага надається не державі, а особистим зусиллям кожного окремого громадянина.

В рамках цієї моделі соціальна підтримка громадян здійснюється за рахунок розвинених систем страхування й при мінімальному втручанні держави, а проблеми, що виникають між підприємцями й найманими робітниками з приводу соціального захисту, вирішуються переважно через профспілки.

Для ліберальної моделі характерне надання адресної соціальної допомоги найбільш вразливим верствам при посиленні страхового принципу фінансування соціальних програм, а також зростання ролі особистих коштів в оплаті соціальних послуг. Держава з бюджету фінансує тільки послуги, включені в список мінімальних гарантій. Матеріальна допомога має адресну

спрямованість і надається лише за наявності необхідних та перевірених підстав.

Для втілення у життя та успішного функціонування цієї моделі у сфері виробничих відносин мають бути створені максимальні умови для розвитку підприємницької активності. Власники підприємств нічим не обмежуються в прийнятті самостійних рішень щодо розвитку й реструктуризації виробництва, включаючи звільнення працівників.

Крім того, однією із різновидів цієї моделі соціальної політики, яка впродовж тривалого часу застосовується і виправдовує себе у розвинутих країнах світу, є неоліберальна модель. В її основу покладені основні засади соціальної політики Великобританії, розробленої і втіленої в період правління англійських консерваторів. Сутність соціальної політики Маргарет Тетчер полягала у максимальному її переведенні на комерційну основу при значному скороченні державних видатків на соціальну сферу (охорону здоров'я, освіту, житло, соціальне забезпечення). З цією метою урядом здійснювалося роздержавлення, приватизація та створення ринку сфери соціальних послуг, залучення на контрактній основі недержавних організацій до їх надання. Проте унітарність Великобританії не дала можливості державі повністю втратити свій вплив на соціальну сферу. Тим більше, що основні засади державної політики в кінцевому підсумку теж визначалися державою.

Лейбористський уряд Тоні Блера, що прийшов на зміну консерваторам, проголосив новий політичний курс – «третій шлях», який виключав прихильність як до правої, так і до лівої ідеології. [4].

Ліберальна модель цілком відповідає своєму основному призначенню в умовах економічної стабільності або підйому. Однак вона виявляється недостатньо ефективною в умовах кризи, спаду чи вимушеному скороченні виробництва, що супроводжується неминучим урізуванням соціальних програм, що призводить до значного погіршення становища багатьох соціальних груп, передусім жінок, молоді, людей похилого віку.

Таким чином, сутність ліберальної політики полягає у зниженні ролі держави у розв'язанні соціальних проблем громадян, наданні їм якомога більшої свободи для самостійного їх розв'язання. Характерно, що така соціальна політика можлива за повної відсутності або слабкості лівих політичних сил або їхніх представників у владних структурах, так як основними їх лозунгами є соціальний захист населення від можливих соціальних потрясінь та збільшення ролі держави з даного питання.

Континентально-європейська (консервативна) модель впроваджена в країнах із соціально орієнтованою ринковою економікою, зокрема, Німеччині, Австрії, Італії, Франції, Голландії, характерна опора на правове регулювання системи соціального забезпечення. Вперше ця модель була розроблена наприкінці 40-х рр. ХХ ст. Християнсько-демократичною партією Німеччини, і викладена у так званих дюссельдорфських принципах, які включали у себе «природне право на роботу», «соціальне страхування як основу соціальної безпеки» та «соціальне страхування згідно з доведеною потребою із суспільних фондів поза соціальним страхуванням» [5].

Ця модель заснована на об'єднанні зусиль у розв'язанні соціальних проблем, коли відповідальність окремого підприємця замінена системою їх обов'язкової колективної відповідальності під контролем держави. Модель припускає наявність корпоративної системи соціального захисту в рамках підприємств. Уряд використовує соціальне партнерство як механізм узгодження інтересів найманих робітників і роботодавців, інструмент регулювання класової боротьби з метою підвищення рівня соціальної захищеності зайнятого населення. Ця модель має обов'язковою попередньою умовою високо й добре організоване суспільство і є підсумком політичної прихильності суспільства принципам добробуту. Корпоративний тип поєднує у собі різні риси: яскраво виражена стратифікація як за рівнем доходу (особливо у Франції), так і по соціальному статусу. Позиції держави тут значно сильніші; бюджетні відрахування на соціальні заходи приблизно дорівнюють страховим внескам працівників і роботодавців; основні канали

перерозподілу перебувають або в руках держави, або під її контролем. При цьому держава прагне надавати перевагу системі страхового захисту. Завдяки цьому розмір соціальної допомоги перебуває в пропорційній залежності від трудових доходів і розмірів відрахувань на страхові платежі. Так, наприклад, Німеччина на соціальні програми витрачає значні кошти. Якщо у 1960 р. частка видатків на ці цілі становила 20,4 відсотка ВВП, то у 1981 р. вона сягнула 29,2 відсотка. [5]. Щоправда, в умовах економічних негараздів видатки на соціальні програми значно знижуються.

Відмінною рисою континентально-європейської моделі є «самоврядність» страхових кас, що перебувають у спільному веденні власників підприємств і впливових профспілок, які представляють інтереси найманих робітників. Розмір гарантованих виплат у випадку безробіття залежить від виробничого стажу, а строки – від тривалості сплати страхових внесків, їхньої величини й віку працівника. У багатьох країнах період виплат допомоги з безробіття збільшений для осіб старше 50 років.

Скандинавська (або соціально-демократична) модель провідну роль у соціальному захисті населення відводить державі і надає базове забезпечення всім громадянам країни з державного й місцевого бюджетів, сформованих за рахунок податків. На відміну від ліберальної моделі, де кожен сам піклується про свій добробут і забезпечення, ця модель соціальної політики заснована на концепції «солідарності», у якій соціальний захист розглядається як справа всього суспільства, а не окремо взятих індивідів. Саме тому її нерідко називають солідарною. Ця модель знайшла практичне втілення в країнах північної Європи – Швеції, Норвегії, Фінляндії, Данії, а також у Нідерландах і Швейцарії.

Соціально-демократична модель ґрунтується на таких принципах соціального захисту: всі люди мають однакову цінність, незалежно від віку й продуктивності? суспільство не може відмовитися від «слабких» елементів і повинне створювати їм умови і надавати можливості для задоволення своїх потреб; соціальні послуги й сервіс надаються на добровільних началах. В разі

браку добровільності, державою можуть вживатися примусові методи; соціальний захист повинен бути безперервним, всебічним і охоплювати всі сфери життя людини; соціальний захист повинен бути гнучким, доступним і здатним вирівнювати соціальні умови для всіх груп населення. Такий підхід допомагає перебороти розрив у соціальних можливостях як «слабких» груп, так і всього суспільства. Зокрема, усі повинні мати рівну можливість для одержання освіти, кваліфікації й оплачуваної роботи, тобто стати нормальними самозабезпечуваними членами суспільства.

Пріоритетними завданнями державної соціальної політики вважаються загальна зайнятість і вирівнювання доходів населення та пом'якшення розшарування суспільства за рівнем доходу. Розвинутий державний сектор економіки служить основою фінансування соціальної сфери, зміцненню якої сприяє високий рівень оподаткування. Частка державних витрат у ВВП становить у Швеції 66 відсотків, у Данії 61 відсоток, у Фінляндії 56 відсотків. Основна частина цих витрат іде на задоволення соціальних потреб населення. Досить значну частину становлять і трансферні платежі, завдяки яким відбувається перерозподіл національного продукту на користь найменш забезпечених верств населення. Головною особливістю цієї моделі є універсалізація соціального захисту населення, як гарантованого права всіх громадян, забезпеченого державою. Модель відрізняється високою роллю держави в усупільненні доходів і загальнонаціональних соціальних механізмів керування. Держава забезпечує високий рівень якості й загальнодоступності соціальних послуг (у тому числі безкоштовне медичне обслуговування, освіту й т.п.) [4]. Скандинавський тип соціальної держави характерний універсалізмом і перерозподілом доходів за рахунок прогресивної системи оподаткування населення. Ця модель заснована на системі соціального страхування з певними відрахуваннями внесків працюючих і роботодавців. Боротьба з бідністю поєднується з підтримкою високих стандартів життя всіх громадян.

Економічна основа цієї моделі – ефективне виробництво, повна зайнятість, сильні об'єднання роботодавців і профспілок, договірні відносини між ними, які контролюються державою, високий рівень перерозподілу суспільного продукту. Соціальна політика фінансується державою з бюджетних коштів (через систему оподаткування). Держава забезпечує реалізацію гарантованих прав і дій соціального захисту й відповідає за активне функціонування різних недержавних соціальних служб. Це можливо при наявності сильного й децентралізованого управління.

У країнах, де застосовується така модель соціальної політики, податки, як правило, досить високі, мають непрямий характер і пов'язані з роздрібним продажем товарів і послуг населенню. Доходи обкладаються за прогресивною шкалою. При цьому прибуткова прогресія досить істотна, тому шведські підприємці, щоб уникнути податкового впливу, нерідко вдаються до реєстрації своїх підприємств у Європі. Найбільшу популярність одержала шведська доктрина соціальної держави. Вона зводить турботу держави про своїх громадян у ранг національного культу, обіцяючи забезпечувати їм безпеку, надійність і захист у загрозованих ситуаціях. Громадяни є незалежними від родичів або добродійності, а тим більше від ринку. Держава піклується про людину впродовж усього її життя.

Для шведської моделі властиво: регулювання трудових відносин на загальнонаціональному рівні (встановлення тарифних ставок, колективних договорів); проведення соціальної політики, що забезпечує найменшу диференціацію населення за рівнем доходів; орієнтація політики зайнятості на мінімізацію безробіття, насамперед за рахунок перекваліфікації працівників; розвиток виробничої демократії та ін. Діяльність по кожному з відзначених напрямів принесла досить вражаючі результати.

Реалізуючи базову ідею шведської моделі національну солідарність, уряд не тільки забезпечує рівний захист інтересів всіх членів суспільства, але й домагається забезпечення добробуту окремих груп населення. Активна перерозподільча політика в скандинавських країнах вирішила проблеми

бідності, але не змогла цілком вирішити проблеми соціально уразливих груп (інвалідів, дітей, старих, безробітних). Як наслідок впровадження принципу належного забезпечення соціальних прав громадян, рівень витрат на соціальний захист є досить високим, що дозволяє домагатися її ефективності й підтримувати велику кількість прихильників соціал-демократичної моделі. Іншими відмітними рисами цієї моделі є розвинена система виробничої демократії, регулювання трудових відносин на загальнонаціональному рівні, а не на рівні окремих підприємств або галузей, використання наявних коштів з метою мінімізації рівня безробіття.

Для досягнення поставлених цілей в 1977 році у Швеції зроблена реорганізація соціального відомства й сформульовані завдання соціальної служби досить широкі, але конкретні й зрозумілі населенню. Серед них можна виділити чотири генеральних напрями: гарантії доходу; заходи щодо захисту навколишнього середовища й сервісу; догляд (включаючи охорону здоров'я) і захист трудового середовища. За кожний із напрямів відповідає конкретний суспільний інститут [6].

Розробка і впровадження такої моделі соціальної політики є можливою у тій політичній системі, де на уряд значною мірою впливає робітничий клас та партії соціал-демократичного спрямування. Така модель значно знижує рівень політичного протистояння у суспільстві, і створює підґрунтя для миру і спокою в державі.

Відзначені три моделі ніде у світі не зустрічаються в чистому виді, являючи собою «ідеальні типи» соціальної держави, кожний з яких має свої достоїнства й недоліки. На практиці можна спостерігати сполучення елементів ліберальної, корпоративної й соціал-демократичної моделей при явній перевазі рис однієї з них.

На жаль, в Україні соціальна політика нині є аморфною і суперечливою. Через відсутність чітко визначеної концепції, стратегії та пріоритетів, необхідної економічної бази, надмірну заполітизованість українського суспільства чимало соціальних програм носять популістський,

декларативний характер. Вироблення із врахуванням світового досвіду концепції соціальної держави, на основі якої можливі розробка системи соціального захисту та вдосконалення соціальної політики мають наблизити Україну до європейських стандартів стабільного соціального розвитку.

Конкретизувати підходи до здійснення трансформаційних процесів у системі управління соціальним захистом населення можливо за таких умов: по-перше, розгляду специфіки історичного досвіду формування та розвитку системи соціального захисту населення в Україні; по-друге, визначення характеристик дійсної на сьогодні моделі соціальної політики та обґрунтування її перетворення на бажану, тобто опису типу перспективної національної моделі соціальної політики, що має слугувати орієнтиром реформування в цій сфері життєдіяльності суспільства в умовах євроінтеграції.

3.2. Правове забезпечення реалізації і захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі в законодавстві України

Будь-які права людини втрачають сенс та цінність, якщо їх неможливо реалізувати та захистити на практиці. Саме тому велике значення в процесі гарантування державою дотримання прав і свобод людини відіграє діяльність органів правозастосування. Однак необхідно констатувати, що на практиці нерідко виникають складнощі, особливо у сфері соціальних прав людини.

Насправді, враховуючи проблеми та виклики, що стоять перед людством на сучасному історичному етапі, можна констатувати, що захист саме згаданих прав людини набуває все більшого значення. Дотепер понад 1 млрд людей живе за межею бідності, не маючи житла, страждаючи від голоду і недоїдання, безробіття, неграмотності і хронічних захворювань. Більше 1,5 млрд людей позбавлені можливості пити очищену питну воду і користуватися системою водопостачання і каналізації, близько 500 тис. дітей

не можуть отримати навіть початкову освіту, а більше 1 млрд. дорослих не вміють писати й читати [29, с.18]. За таких умов ефективність державної соціальної політики та правозастосування повинні стати провідною проблемою для дослідження науковців і практиків, правозахисників, громадських діячів тощо.

Переходячи від дослідження розвитку платформ спільної участі на глобальному рівні до локального, варто зазначити, що розвиток платформ спільної участі в Україні, поки що, не випадає зі світових трендів, але при цьому йому характерні свої, локальні особливості. Для початку розглянемо як працюють в Україні основні рушійні сили платформ спільної участі.

Звернемося до першої рушійної сили – соціальних мереж та технологій реального часу. Як відомо, функціонування соцмереж та Інтернет-майданчиків базується на широкому застосуванні широкосмугового мобільного Інтернету. Вітчизняні Інтернет-оператори зараз активно розбудовують мережі покоління 3G. Їх можливостей цілком достатньо для потреб постачальників послуг платформ спільної участі. Тому технологічна база для неї в Україні якщо не ідеальна, то цілком задовільна.

Тепер про другий чинник – економічну кризу. Попри всі свої негативні прояви, вона стимулює людей відмовлятися від непродуманого, надмірного споживання, витратити гроші раціональніше. Тобто, платформи спільної участі в умовах соціально-економічної кризи, яка наразі панує в Україні, ідеально відповідає запитам українського суспільства.

В Україні зміни в психології суспільства, на яких базується платформи спільної участі (відроджена віра в спільноту тощо), нерідко приходять в конфлікт з нашими звичками та стереотипами. Тому можна вважати, що це також пророкуватиме добру тенденцію у розвитку ринку платформ спільної участі.

Проте, як ми з'ясували у попередніх розділах нашого дослідження, на сьогодні платформи спільної участі (зокрема, UBER, BlaBlaCar та Uklon) позиціонують себе, як інформаційно-диспетчерські платформи, що

представлені у вигляді мобільних додатків та он-лайн-сервісів, основним завданням яких є обмін інформацією між водіями, що надають послуги перевезення, як самостійні підрядники, та потенційними пасажирями [45 - 48].

Необхідно розуміти, що бізнес вищезазначених компаній не передбачає оформлення трудових відносин з водіями та отримання ліцензії на перевезення пасажирів. Навпаки, компанії, що діють у рамках платформ спільної участі позиціонують себе лише, як платформи, що постачають інформаційні послуги, та не здійснюють пасажирського перевезення, а отже не є перевізниками.

Водночас суди країн-членів Європейського Союзу продовжують штрафувати та забороняти діяльність компанії UBER. Для прикладу UBER уже заборонений у Франції, Німеччині та Іспанії. На черзі апеляційне оскарження компанією UBER рішення суду з трудових спорів Великобританії від 12.10.2016 р. у справі №2202551/2015, яким відносини між UBER та перевізниками, самостійними підрядниками, визнано трудовими. У Великобританії дане рішення уже називають прецедентним, оскільки подібне трактування норм матеріального права дозволить захистити соціальні права водіїв та унеможливить несплату податків компаніями, що під виглядом інформаційних послуг надають послуги перевезення.

Зазначимо, що проблематика захисту соціальних прав у цілому, й постачальників послуг платформ спільної участі, зокрема, є надзвичайно актуальною на нинішньому історичному етапі розвитку України і вимагає від вітчизняної юридичної науки та представників юридичної практики переходу до якісно нового рівня дискусії щодо подальшого вдосконалення законодавства України з метою досягнення балансу між економічними можливостями держави й гарантованим обсягом соціальних прав людини в Україні.

Питання про сучасні тенденції розвитку соціальних прав людини – це питання не тільки і не стільки їх стану на сьогодні, скільки основних

напрямів їх розвитку, що якоюсь мірою виявляються сьогодні, у майбутньому. При цьому виділення певних тенденцій можливе, якщо прослідкувати еволюцію прав людини і супутні їй події світового масштабу.

Так, виникнення у другій половині ХХ століття третього покоління прав і свобод, що одержали назву колективних, у загальнотеоретичному плані стало результатом осмислення нового етапу розвитку прав людини, що асоціюється з процесом глобалізації і переосмислення попередніх етапів їх еволюції. Водночас у науковій літературі зустрічаються критичні вислови щодо колективних прав, також як і свого часу, деякі держави відмовилися від визнання прав другого покоління, реалізація яких передбачила активну і різнобічну участь держави. Серед критичних зауважень на адресу прав третього покоління, зокрема, вказується на те, що колективні права є не суб'єктивними й, отже, не можуть підлягати захисту у судовому порядку. Проте, більшість авторів, визнаючи права третього покоління, вказують на необхідність їх повного усвідомлення і розуміння як на національному, так і на міжнародному рівні, для чого, безумовно, буде потрібен певний час.

Дійсно, поява третього покоління прав пов'язана з усвідомленням як людством у цілому, так і окремими спільнотами солідарних інтересів, зневага якими може перервати нормальний розвиток людства. Соціальні права, що виникли в історії як права другого покоління, під впливом процесів глобалізації сьогодні також трансформуються певною мірою у колективні права третього покоління. При цьому основне питання полягає у тому, як вони змінюються, що відбувається між правами другого і третього покоління, чи витісняються індивідуальні за своїм характером права другого покоління колективними правами третього. Безумовно, індивідуальні і колективні соціальні права відрізняються за своєю природою, характером і т. ін., проте слід визнати, що соціальну сферу рівною мірою характеризує наявність не тільки індивідуальних, але і колективних суб'єктів, що постають у вигляді будь-яких соціальних утворень (група, трудовий колектив, сім'я). У різних державах організація життєдіяльності соціуму здійснюється з різним

ступенем поєднання індивідуальних і колективних елементів залежно від культурних і цивілізаційних переваг. Класичною ілюстрацією панування індивідуалізму є американське суспільство. США дотепер не приєднуються до Міжнародного пакту про соціальні, економічні і культурні права, не визнаючи соціальні права другого покоління і відповідні зобов'язання держави. З іншого боку, в Китаї відповідно до конфуціанської традиції держава виступає на сторожі колективних інтересів і як основний соціальний інститут покликане забезпечити громадський порядок і соціальну гармонію.

Тенденція випереджаючого розвитку соціальних колективних прав, що явно виявляється сьогодні в світовій практиці нормотворчості відносно до індивідуальних, є адекватною реакцією соціуму на наростання всіляких глобальних погроз сучасного світу як антропогенного, так і природного характеру. Як показує історія розвитку людського суспільства у найбільш відповідальні і загрозливі для його існування і стійкого розвитку періоди, посилюються колективні нормативні регулятори у всіх сферах життєдіяльності. Сьогодні, коли ідеологія індивідуалізму, що породила егоїзм і свавілля особи, сприяла зосередженню більшої частини благ у руках небагатьох, а, отже, призвела до зростання числа знедолених і неіснуючих знову виникла соціальна нестабільність і напруженість, яка може бути знята тільки колективними інститутами соціального захисту. Ці процеси вже можна спостерігати в окремих правових регламентаціях соціальної сфери. Зокрема, слід зазначити розширення застосування інституту соціального страхування і соціального партнерства у соціально забезпечувальних відносинах як на національному, так і на міжнародному рівнях правового регулювання.

Проте розширення і реалізація породжених глобалізацією колективних соціальних прав повинні здійснюватися на підставі їх балансу з індивідуальними. Не дивлячись на істотні відмінності індивідуальних і колективних соціальних прав у сучасному суспільстві, що визнає себе цивілізованим, вони не тільки не повинні протиставлятися, але й взаємно

поєднуватися і доповнювати один одного. У зв'язку з цим наукова думка має бути спрямована на пошук і концептуальне осмислення такого балансу у міру розвитку суспільно-політичного устрою світової спільноти.

Одним із основних напрямів розвитку соціальних прав у сучасному світі слід зазначити їх універсалізацію. Щодо прав людини цей термін використовується на позначення їх загальності, тобто мається на увазі їх всеосяжний характер, спрямованість на будь-яку і кожную людину, всі види самоорганізації соціуму, незважаючи на культурні, національні та інші особливості.

Щодо соціальних прав, слід відзначити, що до недавнього часу питанням їх універсалізації приділялася незначна увага. Це було пов'язано з певними процесами у світовій історії, які безпосередньо впливали на економічні та інші взаємозалежності різних регіонів і держав (війни, розпад колоніального устрою світу). Крім того, права людини використовувалися, м'яко кажучи, «не за призначенням», що істотно обмежувало їх сприйняття і просування у неєвропейських регіонах.

У зв'язку з цим доречно пригадати один із висловів М.Тетчер, яка вбачала у правах людини, сформульованих у Хартії фундаментальних прав Європейського Союзу, «приховані цілі». Вона, зокрема, писала, що одна з таких цілей полягає «у підпорядкуванні суверенітету держав, демократичних процедур прийняття рішень і національного законодавства міжнародними інститутами і групами тиску» [54, с. 6]. Багато авторів, що досліджують права людини, також убачали у вимозі розвинених держав до всіх інших, які сьогодні відносять до економік, що розвиваються, дотримуватися високих соціальних стандартів таку приховану мету як обмеження конкурентоспроможності їх товарів на світовому ринку. Або спроби експансії західної цивілізації і культури, що робить замах на самобутність і різноманіття інших регіонів, насильницьке просування західного уявлення про права людини.

Проте під впливом процесів глобалізації, що розвивають ідеї єдиного людського співтовариства з єдиними загальнолюдськими цінностями й інтересами, проблемам універсалізації соціальних прав людини стали приділяти все більше уваги як зарубіжні, так і вітчизняні дослідники. Саме глобалізація стимулювала пізнання і визнання необхідності формування універсальних прав людини. При цьому швидко виявилися національні, культурні і цивілізаційні суперечності, які якщо не повністю, то істотно ускладнюють загальну універсалізацію як прав людини у цілому, так і соціальних прав, зокрема.

Так, на думку Н. Мойсеєва, «припущення про якісь універсальні права людини, однаково придатні для населення всієї планети, є такою ж ілюзією, як і уявлення про можливість однозначної інтерпретації уявлень про добро», при цьому «поняття про права людини і людські цінності тісно пов'язані у свідомості людей із тими особливостями цивілізації, до яких вони належать і які визначають протягом багатьох сотень років умови їх побуту і поведінки» [20, с. 24].

Підтримуючи думку про те, що зараз дійсно людство ще не дозріло до універсалізації у сфері соціальних прав людини, все ж таки слід зазначити необхідність пошуку консенсусу з цього питання. При цьому теоретичному осмисленню підлягає не тільки наявність такого соціально-правового явища як універсальні соціальні права, але і механізм реалізації цих прав. І починати цей процес слід з уніфікації відповідного нормування, орієнтуючись на мінімальні соціальні стандарти, прийнятні для всіх культур і цивілізацій, які повинні не тільки не протиставлятися, але і навпаки, взаємно доповнювати і збагачувати один одного.

Саме різноманіття нормативних рішень щодо соціальних прав людини може забезпечити виживання всього людства в умовах такої стрімкої зміни світоустрою, а не західне уявлення про права людини, яке одними незахідними країнами сприймається добровільно, а іншим насаджується насильницькі (Ірак, Афганістан). Особливо обережно слід підходити до

розробки міжнародних механізмів реалізації універсальних соціальних прав. У практичному плані дуже важливе вирішення питання про те, коли, як і в якій формі міжнародні інституції можуть втручатися на правових підставах у внутрішні справи держав з метою спонукання до дотримання універсальних соціальних прав на їх території або відновлення цих прав у разі їх порушення.

Вже сьогодні у практиці міжнародних відносин має місце таке втручання, як із боку міжнародних організацій, так і з боку окремих держав. Зокрема, останнім часом набула поширення у наукових колах і великого міжнародного резонансу ідея про реалізацію соціальних стандартів через міжнародні економічні інститути, зокрема, Світову організацію торгівлі (СОТ). Широко відома і практика Конгресу США з обмеження торгових відносин із державами - порушниками прав людини.

Проте, факт такого закріплення на міжнародному рівні зовсім не означає дієвість подібних юридичних конструкцій. Як показує практика, вони залишаються на папері, оскільки або не ратифікуються, або виключаються обмовками більшістю держав, як розвинених, так і таких, що розвиваються економік. Крім того, боротьба за включення положень про універсальні соціальні права до міжнародних торгових і економічних угод ще не закінчена і пошук шляхів вирівнювання соціальних стандартів продовжується.

На нашу думку, у цілому, можливість примушування правовими способами дотримання універсальних соціальних прав на міжнародному рівні не можна заперечувати, проте не у тому вигляді, в якому вона сьогодні передбачена в міжнародних документах.

Питання зростання і розподілу національних багатств мають бути у компетенції національних урядів тією мірою, в якій це не загрожує стійкому розвитку всього міжнародного співтовариства. Тому необхідно розробити і нормативно закріпити універсальні індикатори такої загрози і, насамперед, в соціально-економічному еквіваленті.

Особливо слід виділити також тенденцію збільшення розриву між формальними і реальними соціальними правами і поступове зведення останніх до техніко-юридичного стану і змісту. Вважаємо, що для глибшого розуміння соціальних прав людини у сучасних умовах глобалізації і для повнішого визначення тенденцій і перспектив їх розвитку необхідно приділяти більше уваги розгляду й аналізу не тільки і не стільки їх формально-юридичним, скільки змістовним, конкретно-історичним, сутнісним аспектам. При цьому наукове осмислення має зосереджуватися не тільки на встановленні закономірностей їх розвитку і реалізації, скільки на їх спадкоємності й особливостях на різних етапах розвитку суспільства і держави.

Узагальнюючи вищевикладене, слід зазначити, що соціальні права людини - феномен, що визначає взаємодію людини і держави, яка залежить від відповідного етапу розвитку суспільних процесів.

Розглядаючи глобалізацію як черговий етап на шляху розвитку державно організованого суспільства всі автори, що спеціалізуються на правах людини, відзначають активний вплив глобалізації на середовище, що «оточує» й формує права людини. При цьому даються різні оцінки з приводу ступеня і характеру впливу глобалізації на соціальні права і його наслідки. У будь-якому випадку, за будь-якого сценарію такого розвитку наукові дослідження у сфері соціальних прав повинні їх своєчасно прогнозувати і максимально зосереджуватися на встановленні негативних аспектів такого впливу, пропонуючи правові способи їх подолання.

3.3. Впровадження міжнародно-правових стандартів захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі до правової системи України

Для впровадження міжнародно-правових стандартів захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі до правової

системи України необхідно мати налагоджений соціально-правовий механізм їх забезпечення – систему засобів і чинників, що забезпечують необхідні умови поваги до всіх основних прав і свобод людини. Законність і дисципліна – необхідні умови утвердження демократичної, правової держави, оскільки спрямовані на забезпечення функціонування громадянського суспільства, активної ролі особи в усіх сферах суспільного життя. Дотримання законності здійснюється через дисципліну, за порушення якої передбачена юридична відповідальність. Отже, законність і дисципліна визначаються відповідальністю.

Завдання механізму захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі – це охорона, захист, відновлення порушених прав, а також формування загальної і правової культури населення. Основними підсистемами цього механізму є: механізм реалізації; механізм охорони; механізм захисту. Механізм реалізації прав людини включає заходи, спроможні створити умови для реалізації прав і свобод людини. Механізм охорони прав людини включає заходи з профілактики правопорушень для утвердження правомірної поведінки особи. Механізм захисту прав людини включає заходи, що призводять до відновлення порушених прав неправомірними діями і відповідальності особи, яка вчинила ці правопорушення.

У разі порушення прав особи без їх відновлення, а також без юридичної відповідальності з боку правопорушника, правові гарантії механізму захисту прав людини не можуть вважатися такими, що повністю здійснилися [10, с. 6].

Проблематика реалізації та захисту соціальних прав і свобод людини і громадянина надзвичайно багатопланова та змістовна. Сутність досліджених прав і свобод у твердженнях, що історію розвитку прав, свобод та обов'язків людини і громадянина слід розглядати, як комплекс соціально-культурних, світоглядних, філософських та правових передумов їх формування і розвитку, нормативного закріплення, зокрема, український практичний

досвід. Основу розвитку і сучасного функціонування прав, свобод та обов'язків людини і громадянина становить громадянське суспільство, яке є середовищем їх формування, а засобом їх реалізації та захисту є правова держава.

Як наслідок, існує ряд актуальних питань у реалізації соціальних прав, які повинні бути вирішені, і серед них можна виділити наступні: проблема інтерпретації меж права на соціальний захист; прогалини в національному законодавстві України в сфері реалізації соціальних прав; велика кількість законів і нормативних актів у сфері захисту соціальних прав; низький рівень можливостей уразливих частин суспільства щодо захисту своїх прав; низьких рівень обізнаності громадськості про соціальні права та порядок їх реалізації; невиконання рішень національних судів щодо захисту соціальних прав; невідповідність бюджетного планування для адекватної реалізації соціальних прав і потреб громадян України.

В Конституції України закріплено більшість основних положень, що відповідають Європейській Конвенції про захист прав людини. Зокрема у II розділі «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» статті, що гарантують права громадян, повністю відповідають статтям Конвенції.

Визнаним у світі є конституційний принцип верховенства права, а не закону. Отже, Україна, обравши демократичний шлях розвитку, зобов'язана керуватися принципом верховенства права. Відповідно до принципу верховенства права всі законодавчі акти вважаються правовими, якщо вони не суперечать вимогам Конституції України, в якій закріплено цей принцип та закладено пріоритетність прав людини над інтересами держави. З цього випливає, що нормативні акти в державі мають бути спрямовані на забезпечення незалежності особи та гарантії дотримання її невід'ємних прав і свобод.

Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком

держави. Проте, на жаль, значна частина громадян ще не в змозі в повному обсязі реалізувати власні права.

Вперше за тисячолітню історію Української Держави створено незалежний конституційний орган сприяння захисту прав громадян, яким є інститут Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини керується Конституцією України, законами України, чинними міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини має своїм обов'язком сприяти дотриманню принципів верховенства права та прав людини, у межах своїх повноважень вимагати від органів державної влади і місцевого самоврядування, їхніх посадових осіб дотримання норм Загальної Декларації прав людини та інших правових актів. Створення такого органу стало значним внеском у забезпечення прав людини та вагомою складовою частиною реального механізму захисту прав і свобод людини в нашій державі. Проте, війна відтіснила проблеми прав людини на другий план [8, с. 149].

Аналіз процесу здійснення захисту соціальних прав людини в Україні свідчить, що за роки незалежності наша держава виробила певні механізми його провадження у повній відповідності до вимог документів Міжнародної Хартії прав людини. Одночасно з цього впливає необхідність подальшого реформування корпусу українського законодавства щодо гарантованого міжнародним правом і Конституцією України забезпечення прав людини як необхідної умови функціонування Української Держави в якості повноправного і повноцінного суб'єкта міжнародних відносин.

Усі сегменти суспільного розвитку тісно пов'язані. Наприклад, незавершеність політичних інститутів створює перепони для правової реформи та економічної сфери, а ті у свою чергу гальмують поступ одна одної та реформування політичної й адміністративної систем України. Звідси

впливає й відповідний рівень захисту соціальних прав і свобод наших громадян, їхня політико-правова культура тощо [10, с. 12].

Надійний захист прав і свобод українських громадян можливо забезпечити лише власними консолідованими зусиллями, на чому й має зосередитися новообрана влада. Зокрема, скажімо, реформувавши сферу правосуддя. Наша держава доконче потребує подальшої демократизації судоустрою, де однією з головних засад мала б стати спеціалізація судів (кримінальні, цивільні, трудові, адміністративні, фінансові тощо), а судді мали б провадити справи в таких судах за спеціалізаціями. Така диференціація зумовить швидший, а головне, кваліфікованіший розгляд справ усіх суб'єктів правовідносин.

Таким чином, під захистом соціальних прав людини слід розуміти весь комплекс правових заходів із забезпечення та відновлення порушених соціальних прав людини. При цьому поняття «захист соціальних прав» є більш широким, аніж «соціальний захист», характерний для законодавства та правової думки України, оскільки ґрунтується на ролі не лише держави, а й індивіда. З огляду на це можна констатувати, що підходи до захисту соціальних прав людини в Україні, зокрема відповідні норми Конституції та законів, ґрунтуються значною мірою, на пострадянській правовій спадщині.

Важливим напрямом реформування системи реалізації та захисту соціальних прав громадян країни, зокрема, й у постачальників послуг платформ спільної участі, має стати запровадження законодавства, яке б захищало інтереси та добробут громадян, які потребують такого захисту.

Сьогодні на розгляді Верховної Ради України перебуває законопроект № 3107 від 15.09.2015 р., який покликаний врегулювати ринок таксомоторних перевезень в т.ч. за участю компаній, що діють у рамках платформ спільної участі [6].

В обґрунтуванні до законопроекту зазначено, що чисельність осіб, задіяних у таксомоторних перевезеннях в Україні, наразі становить близько 200000. Приблизно таку ж кількість складають транспортні засоби, що

використовуються у процесі даного виду перевезень. Грошовий обіг зазначеного ринку надання послуг у масштабах країни складає понад 20 млрд. грн. на рік.

Разом з тим, слід зазначити, що близько 85% учасників ринку перевезень на таксі в Україні здійснюють свою діяльність поза межами правового поля.

Крім того, з числа інформаційно-диспетчерських служб, діяльність яких в переважній більшості випадків, нерозривно пов'язана із послугами таксі, лише 10% зареєстровані у встановленому законодавством порядку як суб'єкти господарювання, що надають відповідні послуги [6].

У результаті ситуації, що склалася, бюджети різних рівнів недоотримують (чи взагалі не отримують) належних податкових платежів, значна кількість працівників офіційно непрацевлаштовані, порушуються вимоги безпеки перевезень, споживач не отримує послуг належної якості та інше.

Причинами негативних наслідків, а саме, тіньової діяльності суб'єктів господарювання, а в багатьох випадках і фізичних осіб, є ряд факторів, зокрема відсутність закріплення за рівні законів України такого суб'єкта господарювання як інформаційно-диспетчерська служба. Наведений законопроект, на думку його розробників, покликаний ліквідувати цю прогалину та визначити правовий статус інформаційно-диспетчерських служб на рівні закону та встановити один із обов'язків інформаційно-диспетчерських служб: «подавати до органу доходів і зборів за основним місцем обліку інформацію про автомобільних перевізників за викликом щодо вартості здійснених перевезень пасажирів у порядку, визначеному Податковим кодексом України».

Отже, метою законопроекту є детінізація ринку перевезень пасажирів та адаптація законодавства перевезень пасажирів до реальних умов розвитку інформаційно-комунікаційних систем (надалі ІКТ).

Щодо прогнозу соціально-економічних та інших наслідків у разі прийняття законопроекту, то він має забезпечити [6]:

- підвищення правової культури суб'єктів господарювання, які провадять посередницьку діяльність, пов'язану з наданням інформаційних послуг з диспетчерського управління (інформаційно-диспетчерських служб);
- класифікацію послуг перевезення пасажирів та їх багажу на: 1) перевезення на таксі; 2) перевезення за викликом; 3) перевезення на замовлення;
- визначення правового статусу перевізника на таксі, автомобільного перевізника за викликом та перевізника на замовлення;
- євроінтеграцію в частині надання дозволу таксі рухатися по смугам для маршрутних транспортних засобів;
- зменшення випадків незаконної діяльності перевезення пасажирів та їх багажу;
- збільшення обсягу надходжень до 20 млрд. грн. Державного бюджету України від детінізації перевезень пасажирів та їх багажу;
- офіційному працевлаштуванню значної кількості водіїв;
- підвищення безпеки та якості надання послуг з перевезення пасажирів та їх багажу;
- запровадження державного регулювання, яке дозволить створити у цій сфері прозоре конкурентне середовище;
- дотримання всіма учасниками даного сектору економіки вимог законодавства.

Отже, законопроектом пропонується запровадити бізнес-модель, за якою такі компанії, як UBER, укладатимуть договори надання інформаційних послуг щодо диспетчерського управління з автомобільними перевізниками за викликом. Водії зобов'язані будуть обов'язково проходити медогляди та утримувати свій автомобіль в належному стані. Пропонується, щоб інформаційно-диспетчерські служби, на кшталт UBER, були зобов'язані подавати до фіскальних органів інформацію щодо вартості здійснених водіями перевезень.

Допоки правовідносини між компаніями-перевізниками, що діють в рамках платформ спільної участі та водіями не будуть належним чином врегульовані, існує ризик визнання їх трудовими.

Тобто, проти таких компаній, як UBER і Uklon, водій зможе заявити позов з вимогами визнати відносини трудовими (внести відповідний запис у трудову книжку) та виплатити належні їм суми компенсації (у т.ч. можливого середнього заробітку, сум оплачуваних вихідних, річних відпусток та лікарняних). У такому разі до компанії будуть застосовані штрафи відповідно до ст. 265 Кодексу законів про працю України.

Необхідно зазначити й про те, що Державна фіскальна служба України має право, у цілях перевірки дотримання податкового законодавства, здійснювати контроль за дотриманням й трудового законодавства. У разі перекваліфікації цивільно-правових відносин у трудові, компанії загрожують такі негативні наслідки, як донарахування 18 % ПДФО та 1,5% військового збору, 22% ЄСВ, штрафи (25% або 50%) та загроза притягнення керівництва і головного бухгалтера до кримінальної відповідальності (кваліфікації по ст. 212 КК України - «Ухилення від сплати податків» має місце, якщо сума податкових донарахувань перевищує поріг в 800 000 грн.) [51, 52].

Водночас в Україні найвищі штрафи до компаній за недотримання вимог трудового законодавства може застосувати Державна служба України з питань праці. Для прикладу, за фактичний допуск працівника без оформлення трудового договору компанії загрожує штраф у тридцятикратному розмірі мінімальної заробітної плати (на сьогодні 96 000 грн.), а недопущення інспектора Державної служби України з питань праці до перевірки загрожує штрафом у стократному розмірі мінімальних заробітних плат (що є еквівалентом 320 000 грн.).

Бізнес-модель платформ спільної участі - це сучасний бізнес-феномен, який ставить нові виклики перед законодавцем. Згодом стане ясно, чи зможе законодавець належним чином врегулювати бізнес-модель платформ спільної

участі, або піде шляхом заборони подібної діяльності, як це зробили Франція, Німеччина та Іспанія щодо UBER.

Подібний зарубіжний досвід буде цікавим для України з огляду на те, що Державна фіскальна служба разом з Державною службою України з питань праці все активніше звертають увагу на дотримання компаніям, зокрема, й платформами спільної участі вимог чинного законодавства України.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Проведене дослідження проблематики міжнародно-правового регулювання захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі, надає підстави зробити наступні висновки та пропозиції.

1. Соціальні права постачальників послуг платформ спільної участі як об'єкт правового захисту, необхідно визначити як гарантовані державою можливості задоволення життєвих потреб людини, її гідного життя і вільного розвитку. Вони стосуються підтримки і нормативного закріплення соціального життя індивіда, визначають положення людини у сфері праці та побуту, зайнятості, добробуту, соціальної захищеності з метою створення умов, за яких люди можуть бути вільні від страху і нужди.

2. Наразі, нормативна природа і межі здійснення соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі ще досліджується науковцями. Створюючи багато нових можливостей для розвитку економіки спільної участі, діяльність платформ спільної участі викрила питання правового становища працівників. Їх правовий статус (як працівників, так і само зайнятих осіб) неурегульований.

3. Інститут захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі у міжнародному являє собою сукупність суб'єктивних та об'єктивних чинників, що виступають необхідними умовами переведення благ, які визначені соціальними правами і свободами, в практику як індивідуальної життєдіяльності кожної людини, так і функціонування інститутів громадянського суспільства. Наразі, враховуючи відсутність належного як міжнародного, так і національних механізмів щодо регулювання, забезпечення та захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі, єдиним дієвим засобом такого захисту є судовий захист.

4. Аналіз міжнародно-правової регламентації соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі показав, що на сьогоднішній

день соціальні права постачальників послуг платформ спільної участі є найбільш уразливою і найменш забезпеченою категорією прав. Таке становище цих прав пов'язано з рядом причин. Найголовнішою серед усіх, на наш погляд, є термінологічна невизначеність «соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі», що значною мірою пояснюється передумовами виокремлення та становлення соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі із системи громадських, політичних, соціально-економічних та культурних прав людини.

5. Універсального конвенційно-інституціонального механізму захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі на сучасному етапі не вироблено. Захист соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі здійснюється в рамках міжнародно-правового механізму захисту прав людини, який є складним правовим комплексом, що включає як внутрішньодержавні, так і міжнародні засоби. Це і національні нормативні акти та орієнтовані на їх виконання органи держави, а з другого – міжнародні конвенції та договори і створювані на їх основі органи, покликані забезпечити реалізацію норм, визнаних країнами обов'язковими.

Дієвим засобом захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі є міжнародні процедури. Усі міжнародні процедури у сфері захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі можна диференціювати на дві категорії: 1) доповіді про виконання державами своїх зобов'язань у сфері прав людини, що розглядаються в міжнародних органах; 2) скарги (претензії, петиції, повідомлення і т. ін.) на порушення державами прав людини, зокрема, соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі, також розглядувані в міжнародних органах. Однак, ефективна процедура забезпечення і захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі, установлених міжнародними нормами, на разі ще не вироблена.

6. Найбільшого розвитку національно-правові моделі захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі наразі

набувають Європейському Союзу. Повідомлення Європейської Комісії «Європейський порядок денний щодо економіки спільної участі» від 2 червня 2016 р. має на меті, з одного боку, допомогти посилити переваги економіки, зокрема, платформ спільної участі, а з іншого - вирішити проблему невизначеності прав і обов'язків її учасників. Цей документ надає органам влади, операторам ринку та зацікавленим громадянам правові настанови та політичні орієнтири щодо забезпечення збалансованого і сталого розвитку платформ спільної участі, як це було проголошено в стратегії розвитку єдиного внутрішнього ринку ЄС. Ці настанови та орієнтири стосуються питань застосування чинного законодавства ЄС до платформ спільної участі та охоплюють ключові проблеми, з якими стикаються оператори ринку і органи влади. У повідомленні спеціально зазначається, що настанови та орієнтири розроблені без шкоди для ініціатив, які Комісія може прийняти в цій сфері в майбутньому, а також прерогатив Суду ЄС щодо тлумачення законодавства Союзу.

7. Щодо правового забезпечення реалізації і захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі в законодавстві України, то наразі наша країна не лишається осторонь світових трендів, і платформи спільної участі поступово проникають в українське суспільство, стаючи ефективним інструментом соціально-економічного розвитку країни. Проте, розвиток платформ спільної участі в Україні має свої, специфічні особливості, які так або інакше впливають на їх функціонування. І насамперед – це відсутність належного правового регулювання діяльності платформ спільної участі у цілому, та захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі, зокрема. Забезпечення реалізації і захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі здійснюється відповідно до норм законодавства України про соціальний захист, основу якого становлять правові акти, прийняті в різний час й мають значні суперечності, засновані на різних домінуючих формах і видах соціального захисту. Звичайно, така кількість правових актів

приводить до неможливості належної реалізації і захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі, відсутності знань у громадян, у тому числі й щодо використання інструментів їх реалізації та їх захисту. Наявна система соціального законодавства у цьому питанні є складною та неефективною, наслідком чого є часте недотримання норм чинного законодавства з боку засновників платформ спільної участі. Проблематика захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі вимагає переходу до якісно нового рівня правового регулювання та подальшого розроблення законодавства України в частині забезпечення реалізації і захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі з метою досягнення балансу між економічними можливостями держави й гарантованим обсягом соціальних прав людини в Україні.

8. Проаналізувавши проблематику впровадження міжнародно-правових стандартів захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі до правової системи України, можемо констатувати, що важливою проблемою залишається неурегульованість як на міжнародному, так й на національному законодавчому рівні захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі. Важливим напрямом реформування чинного законодавства України в частині реалізації та захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі має стати застосування досвіду Європейського Союзу у становленні регулювання досліджуваної проблеми, а також запровадження законодавства, яке б захищало інтереси та добробут постачальників послуг платформ спільної участі, передові практики захисту соціальних прав постачальників послуг платформ спільної участі, а саме: встановлення граничних значень для розрізнення окремих громадян, які надають послуги на нерегулярній основі, та професійних провайдерів послуг; співпраця з платформами спільної участі з питань ведення обліку економічної активності з метою полегшення і поліпшення збору податків з урахуванням вимог законодавства про захист персональних даних; надання

рекомендацій новим бізнес-моделям щодо застосування правил у сфері зайнятості та вимог стосовно доступу на ринок; відсутність вимоги попереднього отримання дозволів для короткострокової оренди первинного житла; перегляд кількісних обмежень у секторі транспорту та полегшення доступу до ринків усіх операторів.

Також, ми підтримуємо пропозиції щодо необхідності розроблення та прийняття нормативно-правового акту, яким буде врегульовано діяльність платформ спільної участі, що дозволить ліквідувати існуючу прогалину та визначити правовий статус й платформ спільної участі, й постачальників послуг платформ спільної участі на рівні закону; офіційно працевлаштувати значну кількість постачальників послуг платформ спільної участі; підвищить безпеку та якість надання послуг; запровадить державне регулювання, яке дозволить захистити соціальні права постачальників послуг платформ спільної участі; забезпечить дотримання всіма учасниками даного сектору економіки вимог чинного законодавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. // [Електронний ресурс] - Режим доступу: www.rada.gov.ua.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. // [Електронний ресурс] - Режим доступу: www.rada.gov.ua.
3. Протокол № 14 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який змінює контрольну систему конвенції від 13 травня 2004 р. // [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua>.
4. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16.12.1966 р. // [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_042
5. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду. - М.: Междунар. отношения, Б. р. - 120 с.
6. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - №30. - Ст. 141.
7. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо врегулювання роботи таксі, легкових автомобілів на замовлення та інформаційно-диспетчерських служб № 3107 від 15.09.2015 р. // [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=56484
8. Авдюгін Р. Г. Конституційно-правові засоби забезпечення прав людини в Україні / Р. Г. Авдюгін // Держава і право. - 2010. - Вип. 47. - С. 148-152.
9. Аласания З. «Подвешенный кофе», отложенный хлеб, открытая ладонь / З. Аласания - Mediaport, 2011. // [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.mediaport.ua/articles/79611>

10. Антонович М. М. Україна в міжнародній системі захисту прав людини: теорія і практика. - К., 2007. - 384 с.
11. Барсукова С. Ю. Приватное и публичное: диалектика диспозиции / С. Ю. Барсукова // Полис. - 1999. - № 1. - С. 145-152.
12. Бриттан С. Капитализм с человеческим лицом / С. Бриттан. - СПб., 1998. - 489 с.
13. Бруз В.С. ООН і врегулювання міжнародних конфліктів. - К.: Либідь, 1995. - С. 42.
14. Валеев Р. М. Международный контроль в обеспечении норм международного гуманитарного права // Российский юридический журнал, 1996. - № 3. - С. 95.
15. Верланов С.О. Особливості соціальних, економічних та культурних прав людини: до сучасних дискусій // Юридична Україна. - 2005. - № 9. - С. 11-17.
16. Верланов С.О. Практика Європейського суду з прав людини як інструмент захисту соціально-економічних прав людини // Юридична Україна. - 2007. - № 1. - С. 10-16.
17. Верланов С.О. Соціальні права людини - деякі аспекти загальної теорії // Матеріали I Всеукраїнської наукової конференції молодих науковців, аспірантів і студентів «Актуальні проблеми теорії та історії прав людини, права, держави і політології». - Одеса: Юридична література, 2003. - С. 88-90.
18. Верланов С.О. Стандарти прав людини: спроба загальнотеоретичної характеристики // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні. Матеріали XI регіональної науково-практичної конференції. 3-4 лютого 2005 р. - Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2005. - С. 57-58.
19. Верланов С.О. Стандарти соціально-економічних прав людини у інтерпретації Європейського комітету соціальних прав // Право України. - 2007. - № 10. - С. 23-27.

- 20.Верланов С.О. Практика Європейського суду з прав людини як інструмент захисту соціально-економічних прав людини // Юридична Україна. - 2007. - № 1. - С. 10-16.
- 21.Верланов С.О. Універсалізм та релятивізм як концептуальні підходи у визначенні змісту соціально-економічних прав людини // Антропологія права: філософський та юридичний виміри (стан, проблеми, перспективи): Матеріали Першого всеукраїнського круглого столу (м. Львів, 16-17 вересня 2005 року). - Львів: Край, 2006. - С. 71-76.
- 22.Витрук Н. В. Общая теория правового положения личности / Н. В. Витрук. - М. : Юрид. лит., 2008. - 375 с.
- 23.Герасименко А. 7 главных трендов этого года в шеринг-экономике [Электронный ресурс] / А. Герасименко - Rusbase, 2017. - Режим доступа: <https://rb.ru/opinion/sharing-this-year/>
- 24.Грищук О.В. Онтологічна основа прав і свобод людини у правових актах Ради Європи та їх національне впровадження // Науковий вісник Львівського національного університету. - Львів, 2005. - Вип.2. - С.173-181.
- 25.Гуцель В. Г. Функція охорони і захисту прав і свобод людини і громадянина і роль в її реалізації Європейського Союзу та Ради Європи // Державне будівництво та місцеве самоврядування. - Х., 2005. - Вип.9. - С.140-151.
- 26.Даффи П. Европейская конвенция о правах человека и эффективность судебной защиты // Судебный контроль и права человека. М., 1996. - С. 140 - 152.
- 27.Дженис М., Кэй Р., Брэдли Э. Европейское право в области прав человека (Практика и комментарии). М., 1997. - С. 2.
- 28.Довгань Л. Є. Стратегічне управління: навч. посібник / Л. Є. Довгань, Ю. В. Каракай, Л. П. Артеменко - К. : Центр учбової літератури, 2009. - 440 с.

- 29.Дотримання економічних, соціальних і культурних прав в Україні. - Харків: Права людини, 2009. - С. 18.
- 30.Еволюція довіри: як шерингова економіка руйнує світові кордони [Електронний ресурс] - Економічна правда, 2016. - Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/publications/2016/10/3/607318/>
- 31.Европейская Социальная Хартия. Истоки, механизм действия и воплощение в жизнь. - М. : Политиздат, 1995. - 194 с.
- 32.Економіка спільної участі [Електронний ресурс] - Вікіпедія, 2016. - Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Економіка_спільної_участі
- 33.Зыкова С. Четырехметровый прототип поезда Hyperloop испытали в США [Електронний ресурс] / С. Зыкова - Rusbase, 2016. - Режим доступу: <https://rb.ru/news/hyperloop-mvp/>
- 34.Иванченко В. Социально-структурированное общество, цели, реформы / В. Иванченко // Экономист. - 1998. - № 4. - С. 79-86.
- 35.Король І. та ін. Участь України в миротворчій діяльності ООН. - Ужгород, 1995. - С. 7-8.
- 36.Мейер Я. Европейская Конвенция прав человека // Права человека в истории человечества и в современном мире. М., 1989. - С. 137.
- 37.Мицик В.В. Права людини у міжнародному праві: міжнародно-правові механізми захисту: підручник для ВУЗів / Київ. нац. ун. ім. Тараса Шевченка, Ін. міжнар. Відносин. - К.: Видавничий дім «Промені», 2010. - 722 с.
- 38.Мор М. Международные контрольные механизмы в области прав человека: возможности и пределы // Права человека в истории человечества и в современном мире. М., 1989. - С. 136.
- 39.Морозов Г.И. Международные организации: некоторые вопросы теории. М., 1974. - С. 129.
- 40.Неспорова А. Занятость и политика на рынке труда в некоторых странах с переходной экономикой / А. Неспорова. - М. : Бюро МОТ, 2000. - 95 с.

41. Нешатаева Т.Н. Международные организации и право. - М.: Акад. нар. хоз-ва при Правительстве Рос. Федерации: Дело, 1999. - С. 33-34.
42. Общая теория прав человека / Под ред. Е.А. Лукашевой. М., 1996. - С. 452-453.
43. Общая теория права и государства: Учебник /Под ред. В.В. Лазарева. - М.: Юристъ, 2001. - С. 143.
44. ООН в вашей повседневной жизни. - Женева: ООН, 1997. - 23 с.
45. Офіційний сайт Airbnb [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.airbnb.com
46. Офіційний сайт GitHub [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://github.com/>
47. Офіційний сайт People.ai [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://people.ai>
48. Офіційний сайт Uber [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.uber.com/>
49. Офіційний сайт благодійного фонду «Святої Матері Терези» [Електронний ресурс] - 2017. - Режим доступу: <http://holyteresa.org>
50. Плендер Р. Судебный контроль и нормы международного права // Судебный контроль и права человека. - С. 110.
51. Пора делиться - как работает sharing модель в современном обществе и бизнесе [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [https://www.imena.ua/blog/sharing"economy/](https://www.imena.ua/blog/sharing)
52. Прабху Д. Що таке ощадлива економіка / Д. Прабху - Журнал FORBES, 2015. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://forbes.net.ua/ua/magazine/forbes/1390602-shcho-take-oshchadлива-ekonomika>
53. Права человека: Учебник /Отв. ред. Е.А. Лукашева. -М.: Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА-ИНФРА-М), 2001.- С. 137.
54. Пушкіна О. В. Актуальні проблеми забезпечення соціально-економічних і культурних прав людини в процесі постановня України як

- соціальної держави // Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2005. - №3(41). - С. 5-15.
- 55.Пушкіна О. В. Гарантування соціальних та економічних прав людини в процесі демократичного транзиту в Україні // Трансформація політики в право: різні традиції та досвід. Матеріали міжнародної наукової конференції / За ред. В. Я. Тація. - Х.: Право, 2006. - С.261-263.
- 56.Рісдал Р. Проблеми захисту прав людини в об'єднаній Європі / Захист прав людини в сучасному світі. - М., 1997. - С. 132-133.
- 57.Регушевський Е.Є. Міжнародно-правові гарантії реалізації прав і свобод людини і громадянина в умовах інтеграції України до Європейського Союзу // Наукове видання «Державне управління в умовах інтеграції України в Європейський Союз» Матеріали науково-практичної конференції за міжнародною участю (29 травня 2002 р., Київ) - К.: Вид-во Української Академії державного управління при Президентові України, Том 1 / 2002. - С. 195-196.
- 58.Регушевський Е.Є. Проблеми міжнародно-правового захисту прав людини і громадянина // Наукові записки. Том 22 у 3-х частинах, частина 2 Суспільні науки. - К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2003. - С. 254-256.
- 59.Резолюція ГА ООН 48/141 от 20 декабря 1993 г. «Верховный комиссар по поощрению и защите всех прав человека» // Московский журнал международного права. - 1995. - № 1. - С. 170-174.
- 60.Рудік О. М. Політика ЄС щодо розвитку економіки спільної участі / О. М. Рудік // Публічне адміністрування: теорія та практика: Електронний збірник наукових праць. - 2016. – Т. 1. - № 15. – С. 1 – 16.
- 61.Сотник Л. Соціальний захист: надійна система чи популістська химера? / Л. Сотник, П. Беленький // Універсум. - 1997.- № 1-2. - С. 4-7.
- 62.Спенс М. Час ділитися: у чому секрет сервісів колективного споживання [Електронний ресурс] / М. Спенс - Журнал FORBES, 2015.

- Режим доступу: <http://forbes.net.ua/ua/magazine/forbes/1404950-chas-dilitsiya-u-chomu-sekret-servisiv-kolektivnogo-spozhyvannya>
- 63.Тутов С. Sharing economy: Чому майбутнє за економікою спільного користування [Електронний ресурс] / С. Тутов - Телеканал 112.ua, 2016. - Режим доступу: <http://ua.112.ua/statii/sharing-economyv-chomu-maibutnie-za-ekonomikoju-spilnoho-korystuvannia-358631.html>
- 64.Хартли Т.К. Основы права Европейского сообщества. - М., 1998. - С. 145.
- 65.Хедли С. Суд Европейского Союза // Судебный контроль и права человека. - С. 18.
- 66.Черниченко С.В. Развитие международных стандартов и процедур в области прав человека // Права человека в истории человечества и в современном мире. М., 1989. - С. 117.
- 67.Як шерингова економіка змінює світ // Економічна правда, 2016. - Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/publications/2016/09/5/603709/>
- 68.Яковенко О. Факультативний протокол до міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права - новий міжнародний договір у сфері захисту прав людини // Юридичний журнал. - № 6. - 2008.
- 69.A European agenda for the collaborative economy: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. - Brussels, 2.06.2016 COM(2016) 356 final. - Retrieved June 14, 2016, from ec.europa.eu/DocsRoom/documents/16881.
- 70.A European agenda for the collaborative economy: European Commission - Fact Sheet, Brussels, 2 June, 2016. - Retrieved June 14, 2016, from europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-2002_en.htm.
- 71.Airbnb and Uber Are Just the Beginning. What's Next for the Sharing Economy [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.entrepreneur.com/article/244192>

72. Botsman R. What's Mine is Yours: How Collaborative Consumption is Changing the Way We Live / R. Botsman, R. Rogers. - London: HarperCollins UK, 2010. - 304 c.
73. Collaborative economy. - Retrieved June 14, 2016, from ec.europa.eu/growth/single-market/strategy/collaborative-economy.
74. Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market («Directive on electronic commerce»). - Retrieved June 15, 2016, from eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32000L0031&from=EN.
75. European agenda for the collaborative economy - supporting analysis {COM(2016) 356 final}: Commission staff working document accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - A European agenda for the collaborative economy. - Retrieved June 21, 2016, from ec.europa.eu/DocsRoom/documents/16881.
76. Mazzella F. The Sharing Age [Электронный ресурс] / F. Mazella - TechCrunch, 2016. - Режим доступа: <https://techcrunch.com/2016/02/04/the-sharing-age/>
77. Online Platforms and the Digital Single Market Opportunities and Challenges for Europe: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. - Brussels, 28.05.2016 COM(2016) 288/2. - Retrieved June 21, 2016, from ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/communication-online-platforms-and-digital-single-market-opportunities-and-challenges-europe.

78. Press Release: ITU releases 2016 ICT figures [Электронный ресурс] - ITU, 2016. - Режим доступа: <http://www.itu.int/en/mediacentre/Pages/2016-PR30.aspx>
79. Reaffirming the free movement of workers: rights and major developments: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. - Brussels, 13.7.2010 COM(2010)373 final. - Retrieved June 25, 2016, fromeur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC0373&from=EN.
80. The use of collaborative platforms: Flash Eurobarometer 438 - TNS Political & Social. - Retrieved June 24, 2016, fromec.europa.eu/COMMFrontOffice/PublicOpinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/72886.
81. Towards a single EU VAT area - Time to decide: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on an action plan on VAT. - Brussels, 7.04.2016 COM(2016) 148 final. - Retrieved June 27, 2016, fromec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/vat/action_plan/com_2016_148_en.pdf.
82. Uber, Airbnb and consequences of the sharing economy: Research roundup [Электронный ресурс]. - Режим доступа: [https://journalistsresource.org/studies/economics/business/airbnb"lyft"uber"bike"share"sharing"economy"research"roundup](https://journalistsresource.org/studies/economics/business/airbnb%20lyft%20uber%20bike%20share%20sharing%20economy%20research%20roundup)
83. Upgrading the Single Market: more opportunities for people and business: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. - Brussels, 28.10.2015 COM(2015)550 final. - Retrieved June 27, 2016, fromec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2015/EN/1-2015-550-EN-F1-1.PDF.

84. Walsh B. Today's smart choice: don't own. Share - 10 ideas that will change the world [Электронный ресурс] / В. Walsh - TIME, 2011. - Режим доступа:

<http://content.time.com/time/specials/packages/article/0,28804,205952120597172059710,00.html>

85. Winkeljohann, N. The sharing economy. - Retrieved July 1, 2016, from www.pwc.com/gx/en/about/global-annual-review-2015/colliding-megatrends/the-sharing-economy.html.